

WWF

ΑΝΑΦΟΡΑ

ΜΑΡΤΙΟΣ

2014

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

2004-2013

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

2004-2013

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΜΠΟΡΕΙ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΦΑΝΤΑΖΕΙ ΑΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΕΦΙΚΤΟ;

Όταν το WWF Ελλάς ανέλαβε την πρωτοβουλία για την προστασία των νησιωτικών υγρότοπων, η γνώση για τον αριθμό και την κατάστασή τους ήταν εξαιρετικά περιορισμένη ενώ για την Πολιτεία, οι περισσότεροι, ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτοι. Επιπλέον, ο ανεπαρκής χωροταξικός σχεδιασμός και η αδυναμία εφαρμογής του όποιου υπάρχοντος, σε συνδυασμό με το ότι οι υγρότοποι, ιδιαίτερα οι παράκτιοι, βρίσκονται σε περιοχές «φιλέτα» για τη δόμηση, νόμιμη και αυθαίρετη, επέτρεπαν τη συνεχή υποβάθμισή τους!

Για να ανατραπεί αυτή η κατάσταση σχεδιάσαμε και υλοποιήσαμε από το 2004 μέχρι και το 2013 μια σειρά αλληλοσυνδεόμενων δράσεων έρευνας, τεκμηρίωσης, ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και πολιτικής. Στο χρονικό αυτό διάστημα καταφέραμε μεταξύ άλλων να τεκμηριώσουμε την ύπαρξη και την κατάστασή τους, να επικοινωνήσουμε τη σημασία και την αξία τους στο ευρύ κοινό, να κινητοποιήσουμε πολίτες και φορείς, να αποτρέψουμε πολλά περιστατικά υποβάθμισης και να εισάγουμε το θέμα στην ατζέντα αυτών που παίρνουν τις αποφάσεις.

Σήμερα αυτά τα “διαμάντια” των νησιών μας είναι επιτέλους γνωστά και οριοθετημένα, η θεσμική προστασία τους σε εθνικό και τοπικό επίπεδο έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό και όλοι οι πολίτες έχουν ελεύθερη πρόσβαση στα σχετικά δεδομένα. Το πρώτο αποφασιστικό βήμα είναι πραγματικότητα. Η συνέχεια αφορά στην υποχρέωση της Πολιτείας και των πολιτών να διατηρήσουν τα πολύτιμα αυτά οικοσυστήματα για ένα βιώσιμο μέλλον της νησιωτικής Ελλάδας.

© WWF ΕΛΛΑΣ | 2014

ΚΕΙΜΕΝΑ | Δανάη Πρωτόπαπα

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ | Θ. Παννακάκης & Κ. Παραγκαμιάν

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ | Καλούστ Παραγκαμιάν - WWF Ελλάς, Λιμνοθάλασσα Μέσων, Λέσβος

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ & ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ | Άρης Τυτόμης

ΕΚΔΟΤΗΣ | WWF Ελλάς

ΕΚΤΥΠΩΣΗ | Λυχνία Α.Ε.

Το πρόγραμμα "Προστασία των Νησιωτικών Υγρότοπων της Ελλάδας" χρηματοδοτήθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος από το ίδρυμα **MAVA**

WWF Ελλάς (2014) Προστασία των Νησιωτικών Υγρότοπων της Ελλάδας (2004-2013): Ανακαλύπτοντας την Αξία των Νησιωτικών Υγρότοπων. WWF Ελλάς, Φεβρουάριος 2014, Αθήνα, σσ 72

WWF Ελλάς

Λεμπέση 21, 117 43 Αθήνα

T: 210 3314893, F: 210 3247578

E: support@wwf.gr

Η έκδοση έχει τυπωθεί σε χαρτί **Munken Polar/150gr** πιστοποιημένο κατά **FSC**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1</u>	
Γιατί τους νησιωτικούς υγρότοπους;	07
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2</u>	
Η ανακάλυψη των "αόρατων" νησιωτικών υγρότοπων	13
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3</u>	
Εννέα χρόνια πρωτογενούς έρευνας	21
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4</u>	
Οι νησιωτικοί υγρότοποι συστήνονται στο Ελληνικό κοινό & την Πολιτεία	29
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5</u>	
Ο οικολογικός πλούτος των υγρότοπων για πρώτη φορά στο προσκήνιο	41
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6</u>	
Η ομάδα που υπέγραψε την επιτυχία του προγράμματος	51
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7</u>	
Εξασφαλίζοντας το μέλλον των νησιωτικών υγρότοπων	59
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8</u>	
Ανακαλύπτοντας την αξία των νησιωτικών υγρότοπων	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γιατί τους νησιωτικούς υγρότοπους;

Οι μισοί Υγρότοποι παγκοσμίως έχουν εξαφανιστεί από τις αρχές του 19ου αιώνα. Η ανάπτυξη και η αλλαγή χρήσεων γης συνεχίζουν να τους απειλούν ακόμη και σήμερα, παραβλέποντας επιδεικτικά την αξία και τη σημασία τους.

WWF International

Οι νησιωτικοί υγρότοποι της Ελλάδας αντιμετώπισαν δυστυχώς την ίδια μοίρα, αφού από το 1920, το 60% του συνόλου τους υποβαθμίστηκε δραματικά, ενώ εδώ και δεκαετίες αντιμετωπίζονται σαν «βούρκοι» χωρίς να αναγνωρίζεται η περιβαλλοντική τους σημασία!

Οι αρχικές προσπάθειες για την Εθνική Απογραφή των υγρότοπων της Ελλάδας ξεκίνησαν το 1980 και εντάθηκαν το 1991 από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (Ε.Κ.Β.Υ.) με τη συνδρομή του τότε Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Η προσπάθεια ολοκληρώθηκε με την πολύτιμη υποστήριξη δεκάδων υπηρεσιών, οργανώσεων και πολιτών και το 1994 εκδόθηκε ο πρώτος επίσημος κατάλογος περιλαμβάνοντας 378 υγρότοπους και απογραφικά δεδομένα για 271 από αυτούς.

Στην απογραφή δόθηκε έμφαση κυρίως στους μεγάλους υγρότοπους της ηπειρωτικής Ελλάδας, ενώ για τη νησιωτική Ελλάδα, παρουσιάστηκε ένας κατάλογος με 107 υγρό-

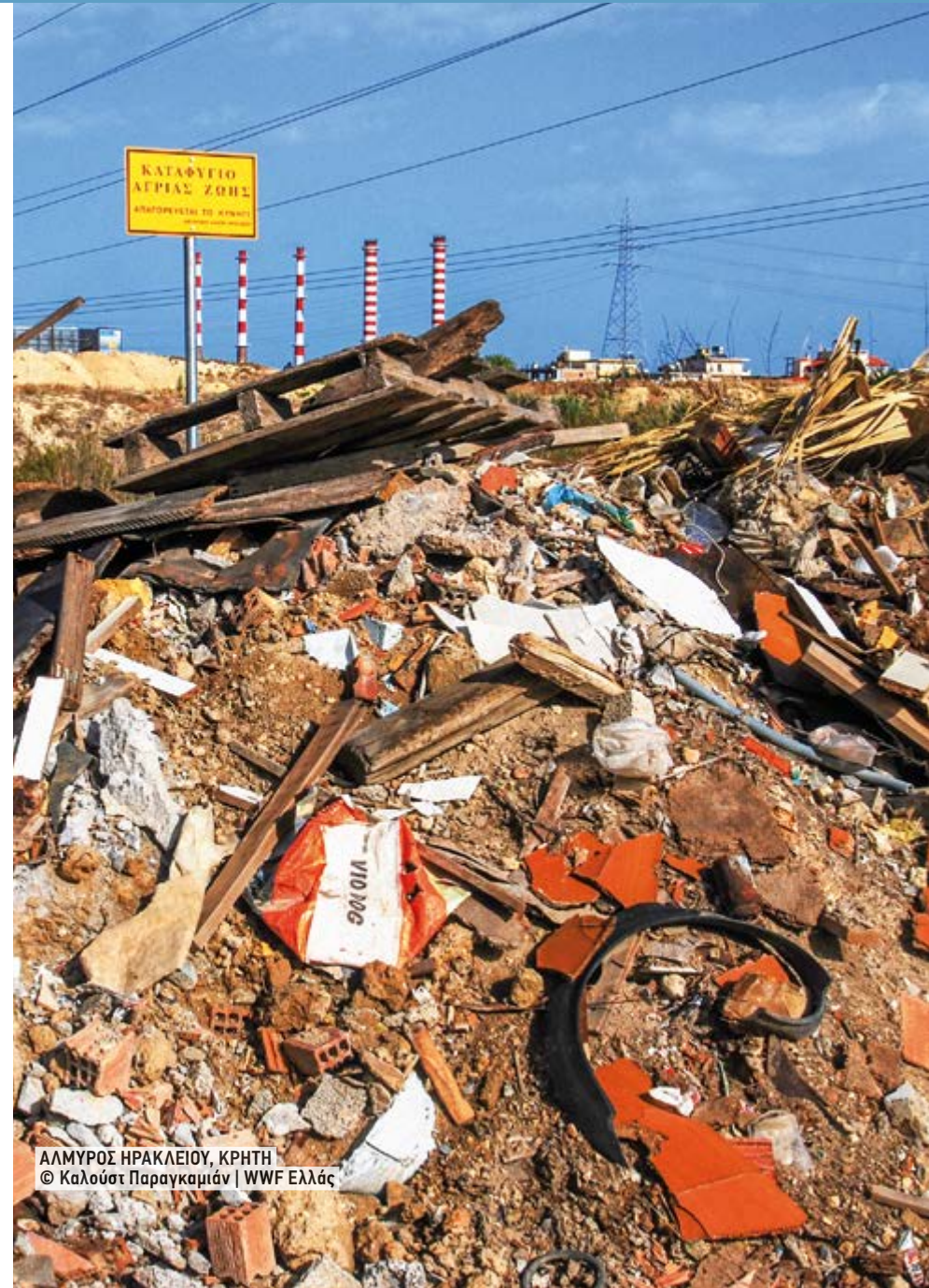
τοπους και απογραφικά δεδομένα για 70 από αυτούς σε 25 νησιά (13 σε 4 νησιά του Ιονίου και 57 σε 19 νησιά του Αιγαίου συμπεριλαμβανομένης και της Κρήτης). Συμπέρασμα; Οι χιλιάδες των μικρών υγρότοπων που είναι διάσπαρτοι σε όλη την επικράτεια της Ελλάδας, δεν αντιμετωπίστηκαν με την ίδια προσοχή, διατηρώντας έτσι το τεράστιο κενό στη γνώση μας για τον υγροτοπικό πλούτο της χώρας.

Η Εθνική Απογραφή Υγρότοπων, δεν ανέδειξε τον υγροτοπικό πλούτο των νησιών και η μεγάλη πλειονότητα των υγρότοπων, ιδιαίτερα οι μικροί, παρέμεινε στην αφάνεια και την ανυπαρξία για την επίσημη Ελληνική πολιτεία για πολλά χρόνια!

Αυτή η αδυναμία κινητοποίησε το WWF Ελλάς, το οποίο ανέλαβε την πρωτοβουλία να σχεδιάσει και να υλοποιήσει ένα πρόγραμμα καταγραφής και τεκμηρίωσης των νησιωτικών υγροτοπικών οικοσυστημάτων, επιδιώκοντας με κάθε διαθέσιμο μέσο την προστασία τους. Η πρωτοβουλία ξεκίνησε το 2004 με το πρόγραμμα «Προστασία των υγρότοπων των νησιών του Αιγαίου» και στα 2 πρώτα χρόνια εντοπίστηκαν 348 υγρότοποι μεγαλύτεροι από ένα στρέμμα σε 52 νησιά του Αιγαίου (εκτός της Κρήτης), ενώ απογράφηκε με επιτόπιες επισκέψεις η κατάσταση διατήρησης σε 230 από αυτούς.

Το πρόγραμμα επεκτάθηκε σταδιακά στην Κρήτη και τα νησιά του Ιονίου, συμπεριλαμβάνοντας τελικά το σύνολο των νησιών της χώρας. Υλοποιήθηκαν ενέργειες απογραφής με επιτόπιες επισκέψεις και συντονισμένες δράσεις τεκμηρίωσης, ενημέρωσης, εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης, αποτροπής υποβαθμιστικών ενεργειών και προώθησης της αποτελεσματικής προστασίας τους, ανατρέποντας την υπάρχουσα κατάσταση.

Οι μέχρι τότε απομονωμένοι και υποβαθμισμένοι νησιωτικοί υγρότοποι αντιμετώπιζαν σοβαρές απειλές λόγω εκχερσώσεων, επιχωματώσεων, δόμησης, διάνοιξης δρόμων και περιορισμού ή αποστέρησης της τροφοδοσίας τους με νερό, ενώ το μικρό μέγεθός τους, τους έκανε ακόμα πιο ευάλωτους στις ανθρώπινες δραστηριότητες!

ΕΚΒΟΛΗ ΠΟΤΑΜΟΥ ΜΟΡΩΝΗ, ΚΡΗΤΗ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

Αιτίες υποβάθμισης των νησιωτικών υγρότοπων

- Η απουσία σαφούς νομικού πλαισίου για την προστασία τους.
- Η ανεπάρκεια των μηχανισμών προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.
- Οι ισχυρές πιέσεις από την ανάπτυξη του τουρισμού στις παράκτιες περιοχές και η δυνατότητα για την εκτός σχεδίου δόμηση.
- Η άγνοια των αρμόδιων υπηρεσιών, αρχών και πολιτών για την ύπαρξη, τη σημασία και την αξία των νησιωτικών υγρότοπων.

Τι θα συμβεί αν οι νησιωτικοί υγρότοποι δεν προστατευτούν;

Το WWF αποφάσισε να μην περιμένει την απάντηση σε ένα ερώτημα που σκιαγραφούσε το χειρότερο σενάριο για τους νησιωτικούς υγρότοπους. Αντιθέτως, αντέδρασε αποφασιστικά σχεδιάζοντας και υλοποιώντας ένα από τα μακροβιότερα και πιο δυναμικά προγράμματα που έχει υλοποιήσει ποτέ, με στόχο πάντα την προστασία αυτών των ευαίσθητων οικοσυστημάτων!

ΛΙΜΝΗ ΚΕΡΙΟΥ, ΖΑΚΥΝΘΟΣ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

Οι υγρότοποι
δε συμβάλλουν
με αμελητέο
τρόπο στην
ποιότητα της
ζωής μας,
αντίθετα
συμβάλλουν
καθοριστικά στην
επιβίωσή μας.

WWF International

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ανακάλυψη των "αόρατων" νησιωτικών υγρότοπων

Η οικολογική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία των υγρότοπων για τις νησιωτικές κοινωνίες δεν μπορεί να παραβλεφθεί. Έχουν αρδευτική και υδρευτική αξία, προστατεύουν τις παράκτιες περιοχές από την υφαλμύρωση των υπογείων υδάτων, συμβάλλουν στην αισθητική του τοπίου και αποτελούν μοναδικούς θύλακες βιοποικιλότητας, ενώ είναι απαραίτητοι για τη γεωγραφική συνέχεια, την ποικιλία και τη διατήρηση της ζωής στο νησιωτικό χώρο. Αναμφισβήτητα αποτελούν ένα μοναδικό φυσικό περιουσιακό στοιχείο για τη βιώσιμη ανάπτυξη!

Η πρωτοβουλία του WWF Ελλάς, που σήμερα έχει να επιδείξει σπουδαία επιτεύγματα, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε με κύριο στόχο την κάλυψη του τεράστιου κενού γνώσης για την ύπαρξη και κατάσταση των νησιωτικών υγρότοπων, την ανάδειξη της θεμελιώδους σημασίας τους και τέλος την προσέγγιση της Πολιτείας για την ανάληψη μέτρων για την προστασία και τη σωστή διαχείρισή τους.

**Η κεντρική αρχή της αποστολής μας παρέμεινε η ίδια για 9 χρόνια:
Η αναγνώριση των νησιωτικών υγρότοπων της χώρας και η προσυπογραφή ότι
αποτελούν πηγή ζωής για τους πολίτες και την βιοποικιλότητα της Ελλάδας.**

Οι αρχικές μας προσπάθειες (2004-2007) επικεντρώθηκαν στην ανάπτυξη εσωτερικών ικανοτήτων και υποδομών για τον εντοπισμό και την εκτενή καταγραφή των δεδομένων που θα τεκμηριώναν την υπάρχουσα κατάσταση των υγρότοπων στο Αιγαίο. Μέχρι το 2010, καταφέραμε να συμπεριλάβουμε στην έρευνά μας όλη τη νησιωτική Ελλάδα, σχεδιάζοντας και υλοποιώντας δράσεις που ανέδειξαν και προώθησαν την αναγκαιότητα προστασίας και διατήρησης των νησιωτικών υγρότοπων στις τοπικές και εθνικές αρχές. Οι δράσεις αυτές, βασίστηκαν σε 4 βασικούς στόχους!

Ένα πρόγραμμα, τέσσερις στόχοι

- Απόκτηση της απαραίτητης επιστημονικής γνώσης ώστε να τεκμηριωθεί η ανάγκη προστασίας των νησιωτικών υγρότοπων.
- Προώθηση κατάλληλου θεσμικού πλαισίου προστασίας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.
- Κινητοποίηση των δημόσιων φορέων και των πολιτών για την παρακολούθηση και προστασία τους.
- Αντιμετώπιση απειλών και αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισης υγρότοπων για όλη τη διάρκεια του προγράμματος.

Απόκτηση της απαραίτητης επιστημονικής γνώσης ώστε να τεκμηριωθεί η ανάγκη προστασίας των νησιωτικών υγρότοπων

Οι νησιωτικοί υγρότοποι της χώρας, δεν είχαν ερευνηθεί ποτέ συστηματικά. Για αυτόν ακριβώς το λόγο η επιστημονική ομάδα του WWF Ελλάς σχεδίασε, μετά και από συναντήσεις εργασίας με ειδικούς επιστήμονες, τη μεθοδολογία απογραφής και πραγματοποίησε με επιτόπια έρευνα την οριοθέτηση και την καταγραφή της οικολογικής τους κατάστασης και των απειλών που αντιμετωπίζουν. Κεντρική μας ευθύνη ήταν να περιγράψουμε και να αναδείξουμε για πρώτη φορά τα χαρακτηριστικά των νησιωτικών υγρότοπων της χώρας και τις αναρίθμητες απειλές που αντιμετωπίζουν ώστε να ιεραρχηθούν οι περιοχές ως προς τις ανάγκες διατήρησής τους. Η μεγαλύτερη πρόκληση για την ομάδα ήταν να καταφέρει να αναδείξει στην ελληνική κοινωνία τη σημασία τους ως οικολογικό δίκτυο, προτείνοντας και προωθώντας θεσμικά μέτρα για την προστασία τους.

Πρώθηση κατάλληλου θεσμικού πλαισίου προστασίας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο

Η απουσία ενός πλήρους και αξιόπιστου νομοθετημένου σχεδίου σχετικά με τους νησιωτικούς υγρότοπους ήταν εμφανής. Η ελλιπής αναγνώριση και η εκτενής γεωγραφική τους κατανομή, άγνωστα στην αρχή του προγράμματος, έκανε αυτά τα μοναδικής σημασίας οικοσυστήματα πιο ευάλωτα από ποτέ εξαιτίας των ασφυκτικών πιέσεων που δέχονταν από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Συνεπώς η ανάδειξή τους και το κυριότερο η προώθηση και διάχυση της πρωτογενούς γνώσης που θα αποκτούσαμε μέσω του προγράμματος, ήταν αναμφισβήτητα τα ισχυρότερα εργαλεία μας για την άσκηση πίεσης υιοθέτησης θεσμικών μέτρων προστασίας τους σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

ΚΑΛΑΜΟΚΑΝΑΣ (*Himantopus himantopus*)
© Andrea Bonetti | WWF Ελλάς

Κινητοποίηση των δημόσιων φορέων και των πολιτών για την παρακολούθηση και προστασία τους

Η ανθρώπινη συμπεριφορά και η αντίληψη των κοινωνιών σχετικά με τους νησιωτικούς υγρότοπους, χαρακτηρίζεται μέχρι σήμερα από έλλειψη ενδιαφέροντος και αδιαφορία. Το να φέρουμε τις τοπικές κοινωνίες και τους πολίτες σε επαφή με τους νησιωτικούς υγρότοπους, βοηθώντας τους να ανακαλύψουν την οικολογική, κοινωνική και πολιτιστική τους αξία και κινητοποιώντας τους μέσα από στοχευμένες δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη διατήρηση, προφύλαξη και προστασία τους, αποτέλεσε την ουσιώδη ιδέα πίσω από όλη τη φιλοσοφία του προγράμματος.

ΣΤΟΙΧΟΙ
ΔΡΑΣΕΙΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

01

ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΕΡΕΥΝΑ & ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

- Εντοπισμός υγρότοπων και έρευνα πεδίου
- Σύνταξη και δημοσίευση των δεδομένων της απογραφής

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ & ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

- Δημιουργία ενός δικτύου εθελοντών για την παρακολούθηση υγρότοπων και την έγκαιρη ειδοποίηση σε περίπτωση υποβάθμισης

02

ΠΡΟΘΩΠΗΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

03

ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ & ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

- Διοργάνωση ημερίδων και συναντήσεων εργασίας
- Παραοχή δεδομένων σε αρμόδιες υπηρεσίες
- Δημοσίευση ενημερωτικών δελτίων & φυλλαδίων
- Πραγματοποίηση εκδηλώσεων και δημόσιων παρουσιάσεων
- Δημοσιοποίηση των δράσεων μέσω ΜΜΕ και μέσων κοινωνικής δικτύωσης

04

ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΠΕΙΛΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ & ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

- Δημιουργία βάσεων δεδομένων για τα απογραφικά και γεωγραφικά δεδομένα καθώς και για τα φωτογραφικά αρχεία και τη βιβλιογραφία
- Στενή συνεργασία με την πρωτοβουλία MedWet και το Mediterranean Wetland Observatory
- Παρουσιάσεις σε επιστημονικά συνέδρια και δημοσιεύσεις

ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΕΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ & ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ & ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Αντιμετώπιση περιπτώσεων υποβάθμισης με τη βοήθεια της Νομικής Ομάδας του WWF Ελλάς
- Ανάλυση της κατάστασης και του θεσμικού πλαισίου προστασίας
- Υποβολή προτάσεων για την προστασία και διαχείριση υγρότοπων
- Εφαρμογή δράσεων προστασίας
- Εισήγηση για την ένταξη υγρότοπων σε υπάρχον θεσμικό πλαίσιο προστασίας
- Εισήγηση για ένα συνολικό πλαίσιο προστασίας των νησιωτικών υγρότοπων

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΕΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

- Διοργάνωση ημερίδων, παρουσιάσεων και δυναμικών εκδηλώσεων
- Εκστρατεία ενημέρωσης μέσω ηλεκτρονικών μέσων

ΛΙΒΕΛΛΟΥΛΑ (*Libellula depressa*)
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

Αντιμετώπιση απειλών και αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισης υγρότοπων για όλη τη διάρκεια του προγράμματος

Οι νησιωτικοί υγρότοποι βρίσκονταν σε κίνδυνο και υποχρέωσή μας ήταν να σταματήσουμε τοπικά τις απειλές και να προτείνουμε αποτελεσματικούς τρόπους για την πρόληψη υποβαθμιστικών ενεργειών. Η διαρκής ανάδειξη του μεγέθους του προβλήματος και η συστηματική κινητοποίηση των αρμόδιων υπηρεσιών και αρχών συνέβαλαν αποτελεσματικά στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Επιπλέον, όπου αυτό ήταν δυνατόν, στοχεύσαμε στη δημιουργία παραδειγμάτων αποκατάστασης υποβαθμισμένων υγρότοπων και ορθής διαχείρισής τους, πείθοντας την ελληνική κοινωνία ότι αξίζει κάθε επένδυση σε αυτούς τους σημαντικούς φυσικούς πόρους.

Το "ταξίδι" μας ήταν κάθε άλλο παρά εύκολο!

Κατά τη διάρκεια αυτού του μακροχρόνιου προγράμματος, συναντήσαμε πολλά και διαφορετικά εμπόδια όπως την έλλειψη δεδομένων, την άγνοια των υπηρεσιών και των πολιτών, την επιφυλακτικότητα της πολιτείας να υιοθετήσει προτάσεις προστασίας και την πολιτική κατάσταση που ιδιαίτερα μετά το 2009 ήταν ασταθής και διαμόρφωνε ένα αρνητικό κλίμα σε τέτοιου είδους αλλαγές εξαιτίας και της οικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά, καταφέραμε να ξεπεράσουμε τις περισσότερες δυσκολίες που εμφανίστηκαν στο δρόμο μας με επιτυχία, χάρη στην ανάπτυξη συνεργασιών με φορείς και ευαισθητοποιημένους πολίτες που συμμετείχαν ενεργά στην υλοποίηση της αποστολής μας.

ΛΙΜΝΗ ΚΟΥΡΝΑ, ΚΡΗΤΗ
© Καλούστ Παραγκαμιάν | WWF Ελλάς

ΕΛΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ ΜΑΛΙΩΝ, ΚΡΗΤΗ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Εννέα χρόνια πρωτογενούς έρευνας

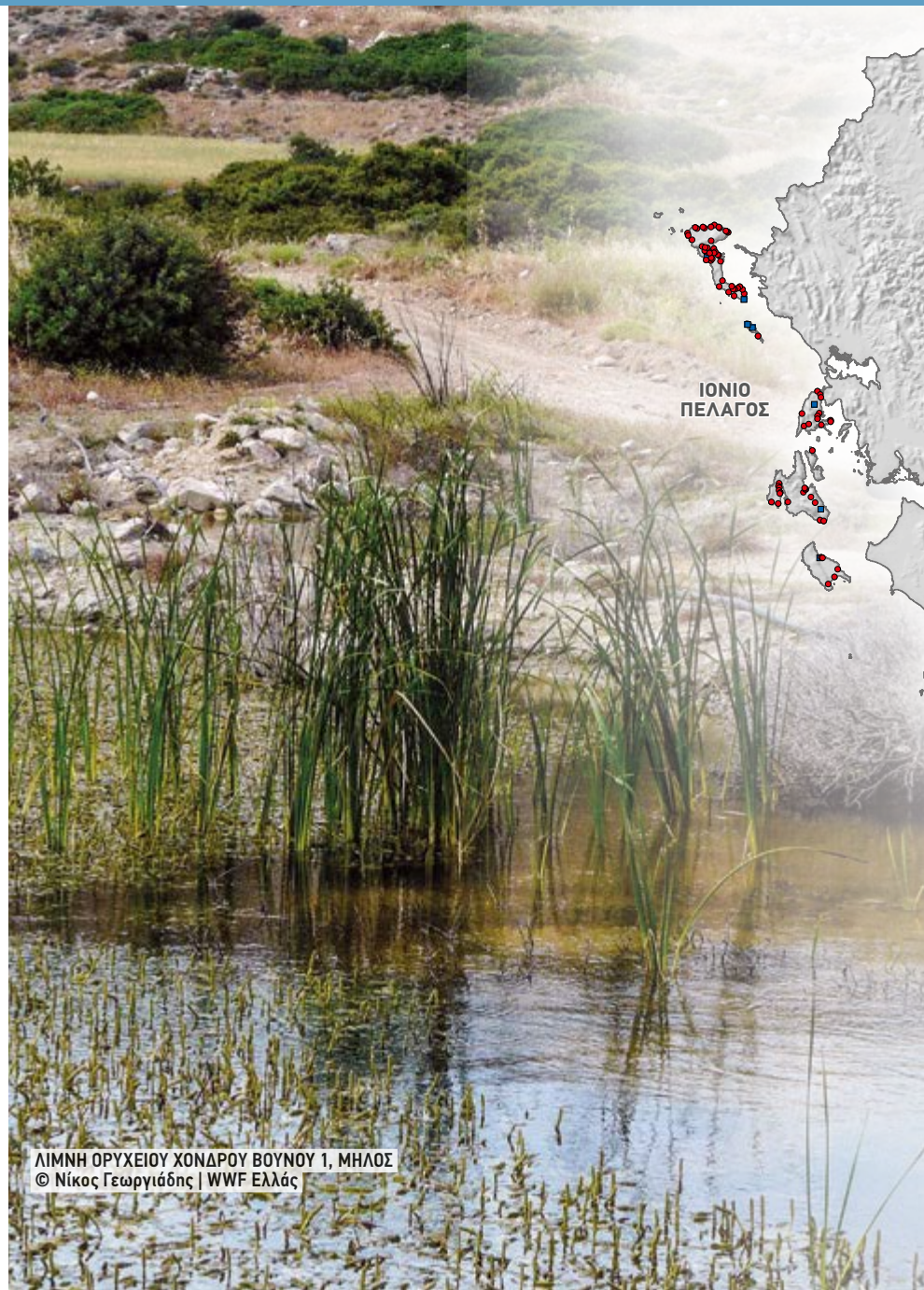
Η αξία των νησιωτικών υγρότοπων ήταν για δεκαετίες υποτιμημένη. Σήμερα, το WWF Ελλάς παρουσιάζει στοιχεία όπως ο αριθμός, η χωρική κατανομή και η κατάσταση τους, σαν αποτέλεσμα μιας μοναδικής για τα ελληνικά δεδομένα έρευνας. Τα πολύτιμα αυτά οικοσυστήματα είναι επιτέλους γνωστά και τα περισσότερα βρίσκονται πλέον σε καθεστώς νομικής προστασίας!

Οι νησιωτικοί υγρότοποι αποτελούν ένα σημαντικό φυσικό κεφάλαιο της χώρας μας και αξίζουν ουσιαστική προστασία από πολίτες και Πολιτεία. Όλοι μαζί συνιστούν ένα Δίκτυο: η καταστροφή ενός μικρού υγρότοπου δε συνιστά σημαντική απώλεια βιοποικιλότητας, ωστόσο η σταδιακή υποβάθμιση περισσότερων μειώνει την οικολογική αξία του συνόλου. Η περιφρούρηση αυτού του σπάνιου φυσικού πλούτου ήταν ο πρωταρχικός στόχος του WWF Ελλάς και προϋπόθεση για την επίτευξή του ήταν ο σχεδιασμός καλά οργανωμένων ενεργειών που θα λειτουργούσαν επιπλέον ανταποδοτικά στις τοπικές κοινωνίες.

Πραγματοποιήσαμε επιτόπιες ερευνητικές επισκέψεις για να απογράψουμε τους νησιωτικούς υγρότοπους και να αξιολογήσουμε την κατάσταση και τις απειλές που δέχονταν ώστε να θέσουμε τις περιοχές προτεραιότητας στις οποίες θα επικεντρώναμε τις δράσεις παρακολούθησης και διαφύλαξης. Η καταγραφή ήταν επίσης απαραίτητη για τις δράσεις πίεσης και διαβουλεύσεων που σχεδιάζαμε, προκειμένου να τεθούν σε ισχύ θεσμικές πρωτοβουλίες και νόμοι προστασίας, όπως για παράδειγμα η ένταξή τους στα εκπνοούμενα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων ή/και στα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια.

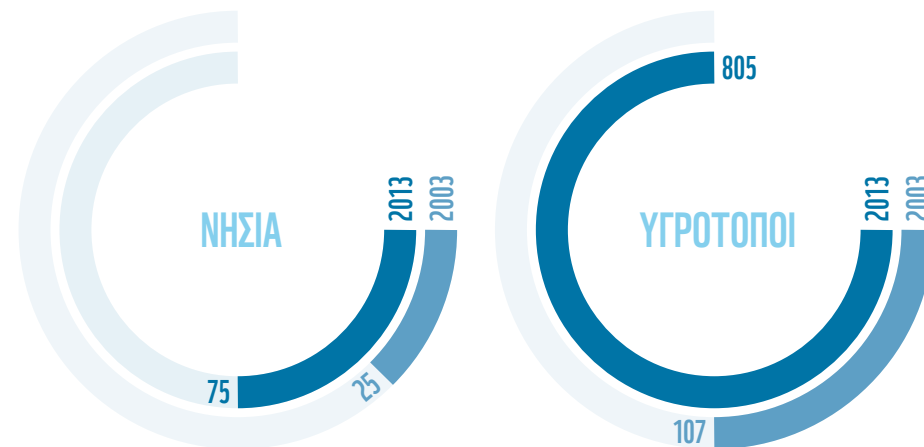
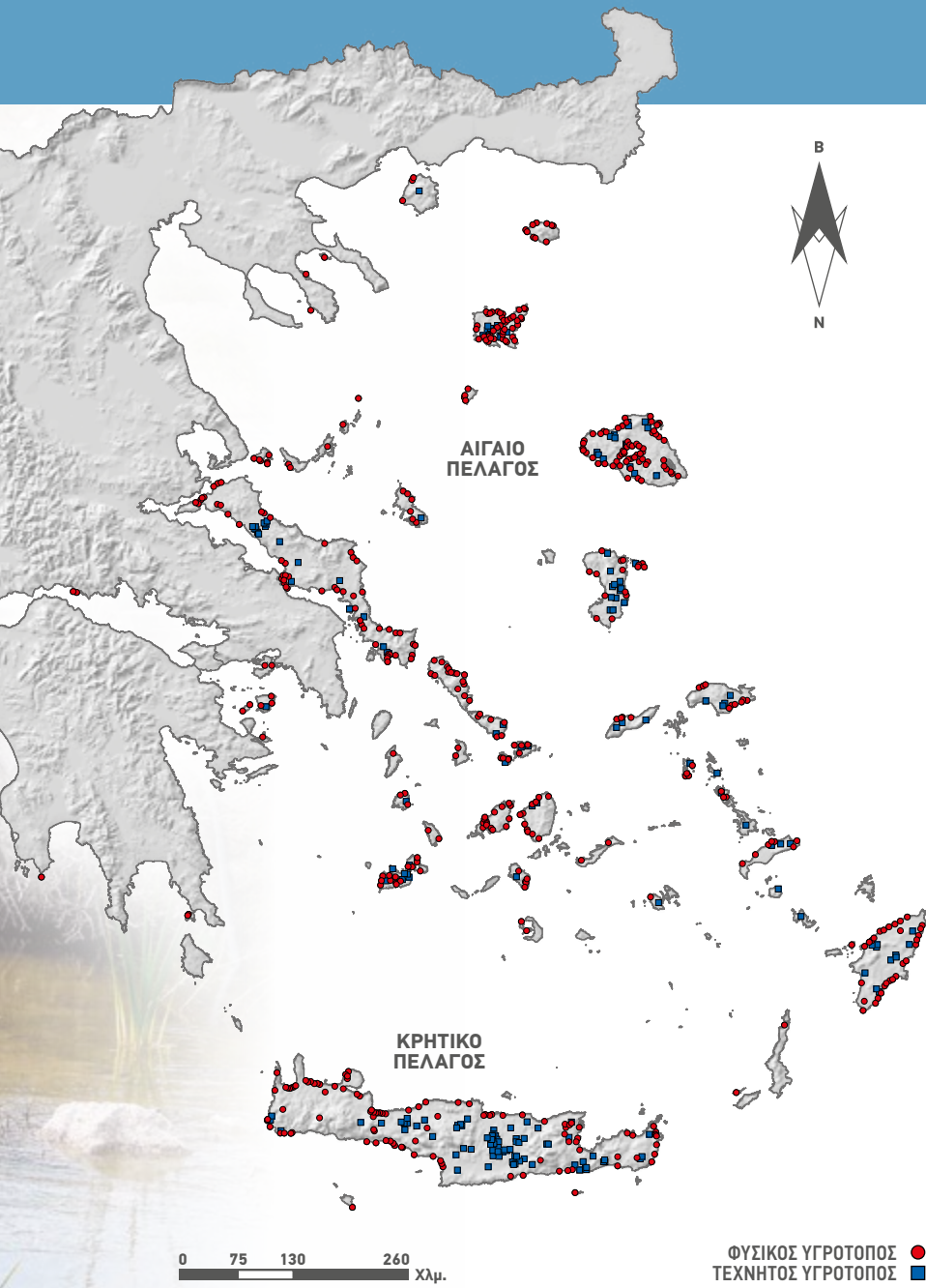
Από την ίδρυσή του, το WWF Ελλάς απέκτησε εκτενή εμπειρία μέσω παρόμοιων προγραμμάτων, υλοποιώντας επιτυχημένες πρωτοβουλίες, αναδεικνύοντας σοβαρά προβλήματα και απειλές και προτείνοντας τις κατάλληλες λύσεις για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας. Αυτή η εμπειρία αποτέλεσε το κλειδί της επιτυχίας και στην περίπτωση των νησιωτικών υγρότοπων της Ελλάδας!

Οι ερευνητικές επισκέψεις και η καταγραφή στο πεδίο αποδείχτηκαν πολύ απαιτητικές κυρίως λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών (διάσπαρτες θέσεις σε όλο τον ελλαδικό νησιωτικό χώρο, μη επαρκής επικοινωνία των νησιών μεταξύ τους και με την ηπειρωτική χώρα, ανεπαρκές οδικό δίκτυο σε πολλές περιπτώσεις), όμως τα αποτελέσματα ήταν εντυπωσιακά, ανταμείβοντας την ομάδα! Συνολικά, εντοπίσαμε 805 υγρότοπους μεγαλύτερους από 1 στρέμμα σε 75 νησιά (100 σε 8 νησιά του Ιονίου, 500 σε 57 νησιά του Αιγαίου, 11 σε 7 νησιά των κόλπων Σαρωνικού και Κορινθιακού και 194 στην Κρήτη και σε 2 δορυφορικά νησιά της). Από αυτούς, οι 592 είναι φυσικοί υγρότοποι και οι 213 είναι τεχνητοί (κυρίως λιμνοδεξαμενές και φραγμολίμνες). Η ερευνητική ομάδα επισκέφθηκε για οριοθέτηση και απογραφή 760 υγρότοπους, συμπληρώνοντας για κάθε έναν από αυτούς ειδικό απογραφικό δελτίο και πραγματοποιώντας εκτενή τεκμηρίωση με οπτικοακουστικό υλικό (φωτογραφίες και βίντεο).

ΛΙΜΝΗ ΟΡΥΧΕΙΟΥ ΧΟΝΔΡΟΥ ΒΟΥΝΟΥ 1, ΜΗΛΟΣ
© Νίκος Γεωργιάδης | WWF Ελλάς

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΙ ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ωστόσο, η προσπάθεια που καταβλήθηκε ήταν πολύ μεγαλύτερη! Εντοπίστηκαν επιπλέον 291 πιθανές θέσεις υγρότοπων σε όλο σχεδόν το νησιωτικό χώρο μέσω Google Earth και επισκεφθήκαμε περισσότερες από τις μισές. Τελικά, οι θέσεις αυτές εξαιρέθηκαν από την απογραφή, αφού στην πλειονότητά τους αποτελούσαν μικρούς ή κατεστραμένους υγρότοπους.

5 βάσεις δεδομένων

Η πρωτοτυπία, μοναδικότητα και αυθεντικότητα της απογραφής αλλά και η μεγάλη ποσότητα των δεδομένων, γέννησαν την ανάγκη της αποτελεσματικής καταχώρησης των στοιχείων σε ειδικά σχεδιασμένες βάσεις δεδομένων!

- **GrIsWet:** Δίγλωσση (ελληνικά/αγγλικά), απόλυτα συμβατή με τη βάση δεδομένων της Μεσογειακής Πρωτοβουλίας για τους υγρότοπους (MedWet). Περιέχει απογραφικά δεδομένα, πληροφορίες για την χλωρίδα και την πανίδα των υγρότοπων,

τις αξίες, τις δραστηριότητες και τις επιπτώσεις από τις ανθρωπογενείς παρεμβάσεις, πληροφορίες για τα καθεστώτα προστασίας, βιβλιογραφικές πηγές κ.α.

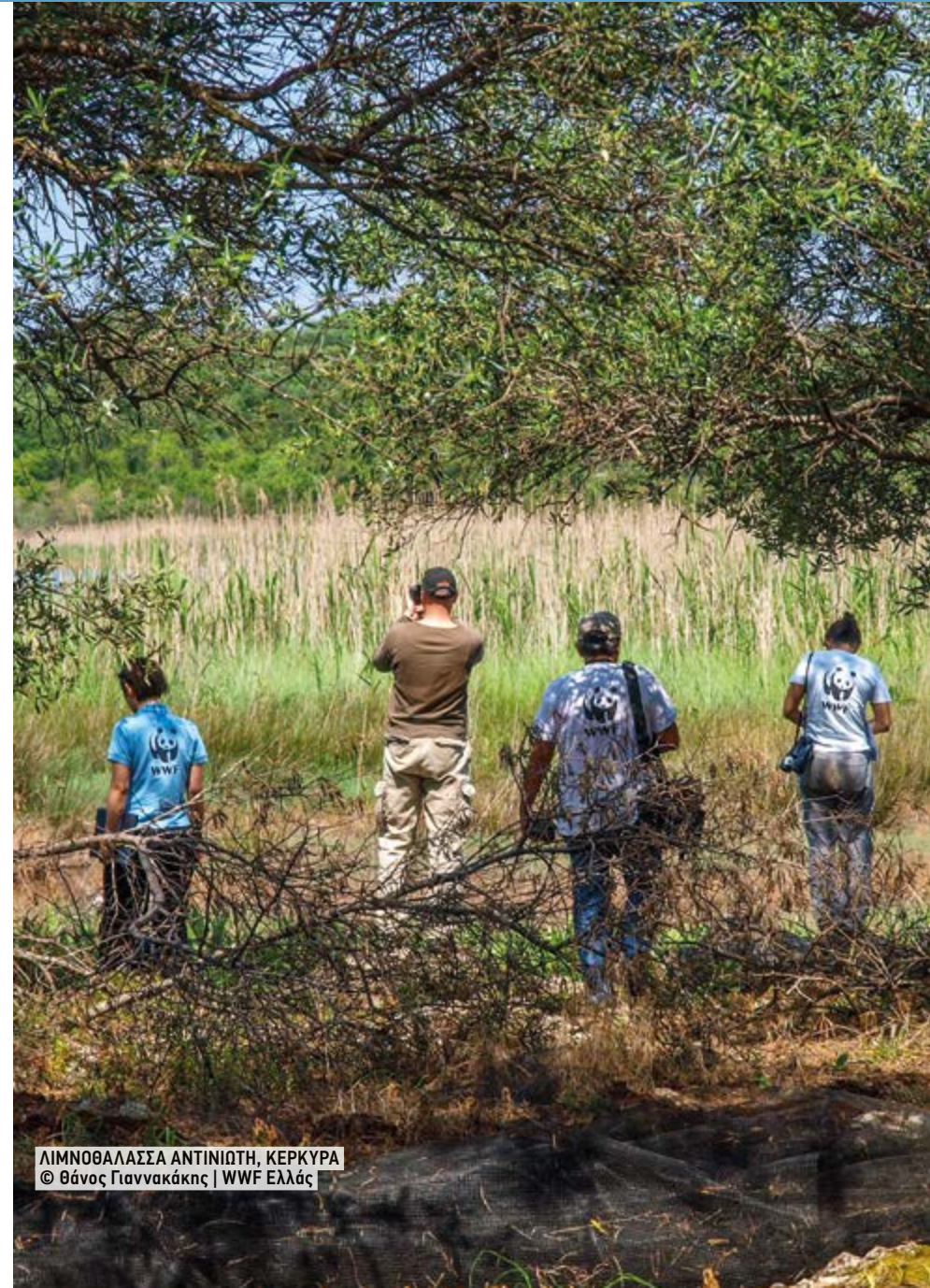
- **Γεωβάση (Geo-GrISWet):** Βάση δεδομένων σε περιβάλλον GIS που περιέχει την γεωχωρική πληροφορία για τους νησιωτικούς υγρότοπους.
- **Βιβλιογραφική Βάση:** Περιλαμβάνει 1.120 τίτλους, από τους οποίους οι 712 συνοδεύονται από τα ψηφιακά αρχεία των εργασιών. Κάθε τίτλος περιλαμβάνει λέξεις κλειδιά για εύκολη αναζήτηση.
- **Φωτογραφικό αρχείο και βάση video:** Περιλαμβάνει περισσότερες από 40.000 ψηφιακές φωτογραφίες από 760 υγρότοπους και βίντεο από 420 υγρότοπους, πλήρως οργανωμένο με λέξεις κλειδιά για εύκολη αναζήτηση.
- **Βάση Αλληλογραφίας:** Περιλαμβάνει όλο το αρχείο εισερχόμενης (519 επιστολές) και εξερχόμενης (276 επιστολές) αλληλογραφίας που έχει προκύψει ως αποτέλεσμα 140 διαπιστωμένων υποβαθμιστικών ενεργειών σε 67 υγρότοπους.

Η δημιουργία της διαδικτυακής πύλης "Υγροτόπιο"!

Η ελεύθερη πρόσβαση στα δεδομένα, ήταν ένας από τους βασικούς μας στόχους και τον πετύχαμε μέσα από τη δημιουργία του «Υγροτόπιου» (www.oikoskopio.gr/ygrotopio). «Περνώντας» τη διαδικτυακή του πύλη θα βρείτε τα πάντα! Στοιχεία για περισσότερους από 800 υγρότοπους μέσω μιας δυναμικής βάσης δεδομένων, στατιστικά και γεωγραφικά δεδομένα, χάρτες, φωτογραφίες αλλά και το ιστορικό και τα επιτεύγματα του προγράμματος. Με την παροχή αυτών των δεδομένων, το «Υγροτόπιο» θέτει τις βάσεις για την εμπλοκή των αρμόδιων υπηρεσιών και των πολιτών στην ουσιαστική προστασία των νησιωτικών υγρότοπων, επιδιώκοντας τη συμβολή τους στην ορθολογική διαχείριση και προστασία αυτών των εύθραυστων και απειλούμενων οικοσυστημάτων. Επιδίωξή μας είναι ο εμπλουτισμός του σε σταθερή βάση, αποτελώντας ένα κομβικό εργαλείο εκπαίδευσης, έρευνας, προστασίας και διαχείρισης.

Υγροτόπιο: Η πρώτη διαδικτυακή πύλη για τους νησιωτικούς υγρότοπους & τα μοναδικά χαρακτηριστικά της!

- Συμβατή με τη βάση δεδομένων MedWet με στοιχεία από 805 υγρότοπους (Ελληνικά/Αγγλικά).

ΣΠΗΛΑΙΟ ΖΕΡΒΑΘΗ, ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ
© Καλούστ Παραγκαμιάν | WWF Ελλάς

- Φωτογραφικό αρχείο από 760 υγρότοπους.
- Μηχανή αναζήτησης των υγρότοπων με λέξεις κλειδιά που αφορούν στην τοποθεσία τους, τον τύπο κατά Ramsar, την έκτασή τους, τα καθεστώτα προστασίας, κ.λ.π.
- Στατιστικά στοιχεία με τη μορφή γραφημάτων, για τους διαφορετικούς τύπους των υγρότοπων, την κατάστασή τους, την οικολογική τους συμβολή και σημασία και τα μέτρα προστασίας τους.
- Αναλυτική πληροφορία για την ιστορία, τις δράσεις, τα αποτελέσματα και το υλικό που παράχθηκε για το πρόγραμμα.
- Ελεύθερη διάθεση των δεδομένων που παράχθηκαν από το πρόγραμμα όπως η γεωβάση, μελέτες, υλικό από παρουσιάσεις σε επιστημονικά συνέδρια, χάρτες, βιβλία, ψηφίσματα κ.λ.π.
- Σύνδεση του Υγροτόπιου με το Οικοσκόπιο, τη διαδικτυακή χαρτογραφική εφαρμογή του WWF Ελλάς που έχει στόχο να προσφέρει σε κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη ή φορέα άμεση, έγκυρη και κατανοητή πληροφορία για το περιβάλλον της χώρας μας.

Διάχυση της γνώσης για τους νησιωτικούς υγρότοπους

Η διάχυση της πληροφορίας στο ελληνικό κοινό σχετικά με τους νησιωτικούς υγρότοπους ήταν από τις κύριες βλέψεις μας! Την ίδια επιδίωξη είχαμε και για την επιστημονική και ακαδημαϊκή κοινότητα, αλλά και τις αρχές της Πολιτείας, στις οποίες έπρεπε να παρουσιάσουμε τα πρωτογενή στοιχεία της απογραφής μας, έτσι ώστε να αποτελέσουν διαύλους πολιτικής παρέμβασης, διασφαλίζοντας την απαραίτητη άσκηση πίεσης για την κατάλληλη προστασία τους.

Ταξιδέψαμε από την Αθήνα στην Πάτρα, την Κρήτη, την Κέρκυρα, τον Βόλο, τη Νάξο, την Πάρο και τη Λέσβο και από το Μαρόκο και την Ιταλία, μέχρι την Ουγγαρία και τη Γαλλία. Παρουσιάσαμε τα αποτελέσματά μας σε 19 επιστημονικά συνέδρια (6 εθνικά και 13 διεθνή). Φιλοξενήσαμε 4 συναντήσεις εργασίας με την παρουσία ειδικών επιστημόνων, ανταλλάσσοντας πολύτιμες πληροφορίες και χιτίζοντας μελλοντικές συνεργασίες. Δημοσιεύσαμε 3 εργασίες σε επιστημονικά περιοδικά και πρακτικά συνεδρίων, εκδώσαμε το βιβλίο «Απογραφή των υγρότοπων των νησιών του Αιγαίου: Ταυτότητα, οικολογική κατάσταση και απειλές» και συνεργαστήκαμε με 3 Πανεπιστήμια και 1 Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα υποστηρίζοντας με στοιχεία μας την έρευνα 5 διατριβών.

Παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε κατά τη διάρκεια της έρευνας, τα αποτελέσματα ήταν και παραμένουν εντυπωσιακά για ένα τόσο ιδιαίτερο πρόγραμμα! Αποκτήσαμε πολύτιμη γνώση σχετικά με την κατάσταση, τη σημασία και την αξία των νησιωτικών υγρότοπων, φέραμε το θέμα της προστασίας τους στο δημόσιο διάλογο, καταφέραμε να αποτρέψουμε απειλές σε ένα σημαντικό αριθμό περιπτώσεων και να προωθήσουμε συγκεκριμένα νομικά και διαχειριστικά μέτρα για τη διατήρησή τους, τόσο σε εθνικό, όσο και σε τοπικό επίπεδο.

ΕΛΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ ΜΑΛΙΩΝ, ΚΡΗΤΗ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Οι νησιωτικοί υγρότοποι συστήνονται στο Ελληνικό κοινό & την Πολιτεία

Η γνώση είναι δύναμη και μόνο μέσω της απόκτησής της οι κοινωνίες θα έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν, να καταλάβουν και να εκτιμήσουν τη σχέση τους με το φυσικό περιβάλλον. Παρέχοντάς τους τη γνώση που αποκτήσαμε τα 9 αυτά χρόνια, συμβάλλουμε ουσιαστικά στην δραστική αλλαγή της αντίληψής τους σχετικά με τη σπουδαιότητα των υγρότοπων, οδηγώντας στην ουσιαστική αλλαγή της συμπεριφοράς των πολιτών και των άλλων φορέων.

Πριν την έναρξη του προγράμματος, το ελληνικό κοινό είχε πλήρη άγνοια σχετικά με την ύπαρξη και την αξία των νησιωτικών υγρότοπων. Η επιστημονική γνώση που «κερδίσαμε» κατά τη διάρκεια των ερευνητικών δράσεων στο πεδίο, αποτέλεσε ένα ισχυρό εργαλείο στα χέρια μας. Μετατρέψαμε την επιστημονική πληροφορία προσαρμόζοντάς την σε δυναμικά και αποτελεσματικά επικοινωνιακά μηνύματα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, εκπαιδεύοντας και κινητοποιώντας τους διαφορετικούς αποδέκτες του προγράμματος για να εξασφαλίσουμε την ενεργό συμμετοχή τους. Η στενή συνεργασία

μας με τις τοπικές κοινωνίες αποδείχτηκε εξαιρετικά κομβική στην προσπάθειά μας να προωθήσουμε και να πετύχουμε τη θεσμική προστασία των υγρότοπων.

Εξελίσσοντας τις μεθόδους μας, χρόνο με τον χρόνο, καταφέραμε να μεταδώσουμε σε όλο και μεγαλύτερο κοινό την αναγκαιότητα της συμμετοχικότητας. Μέχρι το 2007 κρατήσαμε χαμηλούς τόνους, αφού η ξαφνική και μεγάλη δημοσιότητα πιθανόν να λειτουργούσε αρνητικά, γιγαντώνοντας με αυτόν τον τρόπο τις απειλές που αντιμετωπίζαν τα ήδη εύθραυστα και ευάλωτα υγροτοπικά οικοσυστήματα. Τη στιγμή που ήμασταν έτοιμοι να εγγυηθούμε τη διαφύλαξή τους, εντείναμε τις δράσεις ευαισθητοποίησης συνδυάζοντάς τες με στοχευμένες κινήσεις πολιτικής πίεσης και διαβουλεύσεων.

Η ενθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού περιλάμβανε 4 στόχους

- Ενημέρωση των πολιτών σχετικά με την ύπαρξη και την αξία των νησιωτικών υγρότοπων.
- Εκπαίδευση εθελοντών για την παρακολούθηση των οικοσυστημάτων και την άμεση ενημέρωση του WWF Ελλάς σε περιπτώσεις υποβάθμισής τους.
- Ενημέρωση των τοπικών αρχών για την εξασφάλιση της υποστήριξής τους στην προώθηση θεσμοθέτησης προτάσεων προστασίας.
- Ενημέρωση των ντόπιων πολιτών για την αποδοχή και υποστήριξή τους στην υλοποίηση των απαιτούμενων δράσεων προστασίας.

Το πρώτο εθελοντικό δίκτυο παρακολούθησης των νησιωτικών υγρότοπων!

Η δημιουργία και σταδιακή ανάπτυξη του δικτύου εθελοντών σε 6 νησιά του Αιγαίου (Λήμνος, Λέσβος, Πάρος, Άνδρος, Σκύρος, Κως), αποτέλεσε κλειδί για την προστασία των υγρότοπων. Οι εθελοντές, μετά από ειδική εκπαίδευση, επισκέπτονταν υγρότοπους, έλεγχαν την κατάστασή τους και προχωρούσαν στην έγκαιρη διάγνωση υποβαθμιστικών ενεργειών και την άμεση ενημέρωση της ερευνητικής ομάδας του προγράμματος. Η παρακολούθηση των υγρότοπων ήταν πιο εντατική στην Κρήτη αφού το γραφείο του προγράμματος είναι εγκαταστημένο στο Ηράκλειο και αρχικά γινόταν από τους ερευνητές του WWF Ελλάς με τη μικρή συμμετοχή μεμονωμένων ευαισθητοποιημένων

ΕΛΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ ΜΑΛΙΩΝ, ΚΡΗΤΗ
© Αφροδίτη Καρδαμάκη | WWF Ελλάς

Γονείς και σχολεία, επιβάλλεται να εντείνουν τις προσπάθειες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, φέρνοντας σε άμεση επαφή τα παιδιά με τη φύση, εστιάζοντας στην προστασία του περιβάλλοντος και τους υγρότοπους. Αν περιμένουμε να ενηλικιωθούν για να ενδιαφερθούν για το περιβάλλον θα είναι ήδη αργά, καθώς θα είναι δυσκολότερο να αντιληφθούν την πραγματική αξία του.

Denis Landenbergue,
Υπεύθυνος Εσωτερικών Υδάτων,
WWF International

πολιτών. Το 2011, με την υποστήριξη του συστήματος της Coca Cola στην Ελλάδα (Coca-Cola Hellas & Coca Cola Τρία Έψιλον), στο πλαίσιο του περιβαλλοντικού προγράμματος «Αποστολή Νερό», το δίκτυο των εθελοντών απέκτησε έναν ιδιαίτερα δυναμικό χαρακτήρα, συμβάλλοντας έτσι καταλυτικά στην υλοποίηση αναρίθμητων δράσεων ευαισθητοποίησης του κοινού και των τοπικών φορέων στην Κρήτη και ακολούθως στην Πάρο και τη Λέσβο. Η αξία του δικτύου των εθελοντών ήταν ανεκτίμητη, καθώς σε πολλές περιπτώσεις λειτούργησε αστραπιαία οδηγώντας στην άμεση πολιτική και νομική αντίδραση της οργάνωσης. Για κάθε υποβαθμιστική ενέργεια που διαπιστωνόταν, συντασσόταν σε συνεργασία με την Ομάδα Νομικής Υποστήριξης Πολιτών του WWF Ελλάς, μια επιστολή με την τεκμηρίωση της υπόθεσης, την ανάλυση του νομικού πλαισίου και τη διατύπωση συγκεκριμένων ερωτημάτων προς τις αρμόδιες υπηρεσίες και αρχές.

Ταξίδια δημιουργικής & περιβαλλοντικής εκπαίδευσης προς τους νησιωτικούς υγρότοπους!

Το «ταξίδι» των εκπαιδευτικών μας δράσεων ξεκίνησε επίσημα το 2006 με την έκδοση του βιβλίου «Οι Υγρότοποι του Αιγαίου», το οποίο διανεμήθηκε από την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση σε πολλά σχολεία στα νησιά του Αιγαίου. Στόχος του ήταν να ενημερώσει τους μαθητές σχετικά με τους υγρότοπους του τόπου τους, τα σοβαρά προβλήματα και τις απειλές που αντιμετωπίζουν και την αξία που έχουν για την τοπική κοινωνία στην οποία ζουν. Συνεχίσαμε, χτίζοντας μια σημαντική συνεργασία με το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ιεράπετρας για τη λειτουργία του Περιφερειακού Θεματικού Δικτύου «Υγρο...τροποποιώ τη συμπεριφορά μου», υλοποιώντας προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και παρακολούθησης των υγρότοπων της Κρήτης. Το WWF Ελλάς είχε καθοριστικό ρόλο, παρέχοντας επιστημονική υποστήριξη, οργανώνοντας παράλληλα ενημερωτικές διαλέξεις και θεματικές εκπαιδευτικές εκδρομές για δεκάδες εκπαιδευτικούς και παιδιά από 54 σχολεία.

Η δημιουργικότερη και πιο πρωτότυπη εκπαιδευτική δράση του προγράμματος ήταν ο μαθητικός διαγωνισμός «Υγρότοποι: μια ιστορία για το νησί μου» για τα σχολεία της Κρήτης. Στόχος του; Να ανακαλύψουν οι μαθητές τους υγρότοπους του νησιού, να εκτιμήσουν την αξία τους (οικολογική, οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική), να τους απολαύσουν εξερευνώντας τους, να αντιληφθούν τις απειλές και την ανάγκη προστασίας τους και να δημιουργήσουν τη δική τους ιστορία με τη μορφή παραμυθιών και βίντεο. Φιλοδοξία του WWF Ελλάς ήταν να εμπνεύσει τους μαθητές, ενεργοποιώντας τη φα-

ντασία τους για να δημιουργήσουν ιστορίες βασισμένες στο δικό τους μοναδικό όραμα, για ένα καλύτερο και βιωσιμότερο μέλλον. Τα αποτελέσματα εντυπωσιακά! Συμμετείχαν 500 μαθητές, δημιουργώντας 130 έργα (28 βίντεο και 102 παραμύθια). Ο ίδιος διαγωνισμός υλοποιείται με την ίδια επιτυχία στην Πάρο και τη Λέσβο.

ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

Οι δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σχεδιάστηκαν με τέτοιο τρόπο ώστε να ενεργοποιήσουν την αίσθηση της ευθύνης που έχουν πολίτες και θεσμικοί φορείς απέναντι σε αυτά τα εύθραυστα και απειλούμενα οικοσυστήματα. Η συμμετοχή και η υποστήριξή τους για την προστασία των υγρότοπων αποτέλεσε για εμάς το απόλυτο στοίχημα!

Παρουσιάσεις, δημόσιες εκδηλώσεις & σεμινάρια

Η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος υπήρξε εκτενής και κλιμακούμενη αποσκοπώντας στην ευαισθητοποίηση του κοινού, στην κινητοποίηση των πολιτών και στην άσκηση διαρκούς πίεσης στους υπεύθυνους αρμόδιους φορείς. Το WWF Ελλάς διοργάνωσε ομιλίες, παρουσιάσεις και ανοιχτές εκδηλώσεις με τη συμμετοχή σχετικών επιστημονικών φορέων και θεσμικών αρχών (Περιφέρειες και Περιφερειακές Ενότητες, Νομαρχίες, Δήμους, Αστυνομία, Λιμεναρχεία, Δασαρχεία), παράλληλα με ξεναγήσεις στο πεδίο, εκπαιδευτικές δραστηριότητες και σεμινάρια για τους εθελοντές του δικτύου παρακολούθησης υγρότοπων.

Κατασκηνώσεις & εκδηλώσεις για κοινό και εθελοντές

Για την εκπαίδευση των εθελοντών, διοργανώσαμε 3 θερινές κατασκηνώσεις στην Κρήτη (Χανιά, Ηράκλειο και Μάλια) με 45 συμμετέχοντες από όλη την Ελλάδα. Κατά την διάρκεια των κατασκηνώσεων πραγματοποιήθηκαν δράσεις ανάδειξης και προστασίας των υγρότοπων (Εκβολή Μορώνη, Αλμυρός Ηρακλείου και Έλος Ποταμού Μαλιών

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΣΙ ΜΟΥ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

αντίστοιχα) αλλά και ενέργειες ευαισθητοποίησης του κοινού και των τοπικών αρχών. Οι πρώτες κατασκηνώσεις ισχυροποίησαν την παρουσία μας στο νησί της Κρήτης, ασκώντας πίεση στους θεσμικούς φορείς για την αποκατάσταση των υγρότοπων. Η ενημέρωση και η συμμετοχή των πολιτών, τοπικών ΜΚΟ, σχολείων και αρχών, επετεύχθει μέσω δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και περιηγήσεων σε υγρότοπους ενώ εξαιρετικά σημαντικές ήταν οι εκδηλώσεις δράσεων καθαρισμού σε 7 υγρότοπους και τοποθέτησης ενημερωτικών πινακίδων σε 9.

Δημιουργία διαδικτυακών εργαλείων

Η ανάγκη για την ενίσχυση των δράσεων ευαισθητοποίησης αυξανόταν συνεχώς και το WWF Ελλάς αξιοποίησε τη δύναμη του διαδικτύου, αναγνωρίζοντας τη δυνατότητα που προσφέρει στην άμεση και γρήγορη προσέγγιση ενός μεγάλου κοινού. Αρχικά, δημιουργήσαμε το ιστολόγιο «Το WWF Στο Πεδίο» (<http://wwfaction.wordpress.com>) ένα εργαλείο με ιδιαίτερη ισχύ σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο με θέματα που αναπαράγονται καθημερινά από δεκάδες άλλους ιστότοπους. Στη συνέχεια, ακολούθησε η λειτουργία του «Υγροτόπιου», της διαδικτυακής πύλης για τους νησιωτικούς υγρότοπους της Ελλάδας. Και τα δύο λειτούργησαν σαν καταλύτες στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης!

Υλικό ενημέρωσης & ευαισθητοποίησης

Το WWF Ελλάς σχεδίασε όλα τα απαραίτητα ενημερωτικά εργαλεία προκειμένου να επικοινωνήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη φιλοσοφία και τους στόχους του προγράμματος. Συνολικά, διατέθηκαν περισσότερα από 20.000 ενημερωτικά φυλλάδια μέσω Κυβερνητικών Αρχών, ΜΚΟ, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευση Κρήτης, Πάρου και Λέσβου κ.λ.π. Σχεδιάσαμε 3 ενημερωτικά φυλλάδια που μοιράστηκαν σε πολίτες από τους εθελοντές των Θερινών Κατασκηνώσεων της Κρήτης, ενώ προχωρήσαμε στην παραγωγή 60 χαρτών που διανεμήθηκαν από το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ιεράπετρας και είναι διαθέσιμοι για το κοινό από το «Υγροτόπιο». Τέλος, στο πλαίσιο συνεργασίας με το Δήμο Χερσονήσου Κρήτης, ετοιμάσαμε ενημερωτικό υλικό για το Έλος Ποταμού Μαλίων που πλέον διατίθεται ελεύθερα από την ιστοσελίδα του Δήμου.

Το πρόγραμμα στον έντυπο & ηλεκτρονικό τύπο

Το γεγονός ότι θα μιλούσαμε για πρώτη φορά στο κοινό μας οδήγησε από μόνο του στο σχεδιασμό ενός άρτια οργανωμένου πλάνου που αφορούσε αρχικά στην επικοινωνία μας με εκπροσώπους του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου και την εξασφάλιση της υποστήριξής τους στο πρόγραμμα. Καταφέραμε να στήσουμε ένα μεγάλο και αξιόπιστο δίκτυο δημοσιογράφων κυρίως σε τοπικό, αλλά και εθνικό επίπεδο οι οποίοι πίστεψαν στην αξία της πρωτοβουλίας του WWF Ελλάς και προώθησαν τις δράσεις μας με επιτυχία. Μετρήσαμε πάνω από 300 συνεντεύξεις σε τηλεόραση, ραδιόφωνο, περιοδικά, εφημερίδες και διαδικτυο, ενημερώνοντας και κινητοποιώντας τις τοπικές κοινωνίες ώστε να «αγκαλιάσουν» ενεργά το πρόγραμμα. Το βασικό μήνυμα της προστασίας των άγνωστων - μέχρι πρότινος - υγρότοπων διαδόθηκε σε χιλιάδες πολίτες και αυτός ήταν ένας από τους θεμελιώδεις στόχους μας!

Οι νησιωτικοί υγρότοποι στην επίσημη ατζέντα της πολιτείας

Οι ενέργειες πολιτικής του WWF Ελλάς, αλλά και οι δράσεις προστασίας στο πεδίο οδήγησαν στη σημαντική αύξηση του αριθμού των υγρότοπων που συμπεριλαμβάνονται σήμερα στην επίσημη ατζέντα της Πολιτείας. Από τους 805 φυσικούς και τεχνητούς υγρότοπους, οι 565 (70%) προστατεύονται από κάποιο θεσμικό καθεστώς, ενώ εστιάζοντας μόνο στους φυσικούς, το ποσοστό αυτό ξεπερνάει το 80% (482 από τους 592 υγρότοπους). Τίποτα από τα παραπάνω δε θα ήταν εφικτό χωρίς να δώσουμε καθημερινές και δύσκολες «μάχες»!

"Μάχες" για την προστασία των υγρότοπων στο πεδίο & στην πολιτική αρένα!

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος δεν αρκεστήκαμε μόνο στην καταγραφή! Τελικός μας στόχος ήταν η ουσιαστική προστασία των υγρότοπων κι αυτή απαιτούσε μάχες τις οποίες δώσαμε στο πεδίο κόντρα σε καταλατητές, κατοίκους, παραθεριστές και εργολάβους που γέμιζαν τους υγρότοπους με σκουπίδια και μπάζα. Υψώσαμε τη φωνή της νομιμότητας και παρά τις απειλές που δεχθήκαμε σε κάποιες περιπτώσεις φτάσαμε σήμερα να μετράμε σημειακές νίκες:

- 12.000 κ.μ. μάζων απομακρύνθηκαν από τον υγρότοπο Μορώνη στην Κρήτη και ξεκίνησε από τον Δήμο Σούδας σημαντική προσπάθεια αποκατάστασης.
- Στη Χρυσή Ακτή Πάρου ανακλήθηκαν από τις αρμόδιες υπηρεσίες οι οικοδομικές άδειες που είχαν εκδοθεί και καταγγέλλθηκαν από την Ομάδα Νομικής Υποστήριξης Πολιτών του WWF Ελλάς.
- Η Αλυκή Καλλονής Λέσβου χαρακτηρίστηκε Καταφύγιο Άγριας Ζωής το 2009 ύστερα από ενέργειες τεκμηρίωσης και πίεσης της οργάνωσης.

Παράλληλα με τις δράσεις στο πεδίο, η ομάδα του προγράμματος στην Αθήνα ξεκινούσε τον δύσκολο αγώνα για την κατοχύρωση ενός θεσμικού πλαισίου που θα λειτουργούσε ως ομπρέλα, ώστε να διαμορφωθούν στη συνέχεια ειδικά μέτρα αυστηρής προστασίας για τους νησιωτικούς υγρότοπους. Το WWF Ελλάς ακολούθησε όλα τα απαραίτητα βήματα, ασκώντας πολιτική πίεση και παρεμβάσεις στις αρμόδιες αρχές ώστε να δεσμευτούν για την άμεση και ουσιαστική προστασία τους.

Συντάξαμε δεκάδες αναφορές, επιστολές και υπομνήματα με παραλήπτες υποψήφιους Δημάρχους, βουλευτές και θεσμικές υπηρεσίες υπογραμμίζοντας την ανάγκη αποκατάστασης και προστασίας των υγρότοπων της χώρας. Παρουσιάσαμε την κατάσταση τους στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής και προτείναμε λύσεις για τη διατήρησή τους σε συνεργασία με άλλες ΜΚΟ αλλά και την επιστημονική κοινότητα. Συμβάλλαμε καταλυτικά προσφέροντας τα πρωτογενή δεδομένα της πολύχρονης έρευνάς μας για τη διαμόρφωση νόμων και διατάξεων και όπου κρίθηκε αναγκαίο παρεμβαίναμε σε κάθε υποβαθμιστική ενέργεια, τεκμηριώνοντας νομικά τις υποθέσεις.

Ορόσημο 1

Η ένταξη στο Χωροταξικό Σχεδιασμό! Ένα βασικό βήμα για την προώθηση της προστασίας των υγρότοπων σε τοπικό επίπεδο. Μετά την αποστολή υπομνημάτων σε κεντρικές, περιφερειακές, νομαρχιακές και δημοτικές υπηρεσίες, ζητώντας την ένταξη των υγρότοπων στα εκπονούμενα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων ή/και στα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια η ανταπόκριση υπήρξε ιδιαίτερα θετική. Μέχρι σήμερα έχουν συμπεριληφθεί 74 υγρότοποι ως «Περιοχές Ειδικής Προστασίας» σε ΣΧ.Ο.Α.Π. και Γ.Π.Σ.

Ορόσημο 2

Η ψήφιση του νόμου για την προστασία της βιοποικιλότητας! Το άρθρο 20 του νόμου 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» άνοιξε τον δρόμο για την προετοιμασία ενός Προεδρικού Διατάγματος για την προστασία των υγρότοπων με έκταση μικρότερη ή ίση με 80 στρέμματα καθώς και την προστασία των μεγαλύτερων υγρότοπων με την κατάρτιση σχετικού καταλόγου από το ΥΠΕΚΑ.

Ορόσημο 3

Η θέσπιση της προστασίας των μικρών νησιωτικών υγρότοπων! Στις 31 Μαΐου του 2012, υπογράφεται το Προεδρικό Διάταγμα «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν» από τον υπηρεσιακό Υπουργό ΠΕΚΑ, παίρνοντας πορεία προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Δίγες μέρες πριν τις εκλογές της 17^{ης} Ιουνίου, το διάταγμα πήρε την τελική υπογραφή του και έφθασε στο Εθνικό Τυπογραφείο!

Το προεδρικό διάταγμα αποτέλεσε για όλους όσοι συμμετείχαν στο πρόγραμμα, μια δικαίωση 9 χρόνων σκληρής δουλειάς. Η πρώτη πολύ σημαντική φάση του προγράμματος για τους υγρότοπους της Ελλάδας είχε ολοκληρωθεί και περιλάμβανε την θεσμική προστασία 380 νησιωτικών υγροτόπων, έκτασης μέχρι 80 στρέμματα σε 59 νησιά!

36

ΕΚΒΟΛΗ ΚΑΡΤΕΡΟΥ, ΚΡΗΤΗ
© Dirk DeMesel | WWF Ελλάς

ΘΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΗ, ΜΟΡΦΩΣΗ, ΚΡΗΤΗ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

Οι υγρότοποι ανήκουν στα ομορφότερα μέρη του πλανήτη και έχουν εμπνεύσει γενεές ζωγράφων, ποιητών, φωτογράφων και ταξιδευτών.

WWF International

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Ο οικολογικός πλούτος των υγρότοπων για πρώτη φορά στο προσκήνιο

Η πρωτοβουλία του WWF Ελλάς για τη διαφύλαξη των μοναδικών αυτών νησιωτικών οικοσυστημάτων, συμπληρώνει ένα παζλ πολυδιάστατης δράσης για την ουσιαστική προστασία των υγρότοπων η οποία ξεδιπλώθηκε τα τελευταία 9 χρόνια. Το φιλόδοξο όραμα της ομάδας, από την έναρξη μέχρι και την ολοκλήρωση του προγράμματος, ήταν ένα:

Η επιτυχημένη πραγμάτωση των στόχων έρευνας, πολιτικής, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, με τελικό προορισμό την προστασία των νησιωτικών υγρότοπων!

Τα αποτελέσματα του πρωτοποριακού προγράμματος του WWF Ελλάς πιστοποιούν από μόνα τους την πρωτοφανή του επιτυχία, καθώς για πρώτη φορά η αρνητική αντίληψη του ελληνικού κοινού άρχισε προοδευτικά να αλλάζει:

- Οι πολίτες δεν βλέπουν πια τους νησιωτικούς υγρότοπους σαν εστίες μετάδοσης ασθενιών ή επίπεδες εκτάσεις που θα μπορούσαν να μετατραπούν σε καλλιέργειες, αλλά έμαθαν γιατί πρέπει να εκτιμούν την οικολογική συμβολή τους!
- Η επιστημονική κοινότητα έγινε αποδέκτης των πρωτογενών στοιχείων και δεδομένων, υποστηρίζοντας έτσι τις ολιστικές προσεγγίσεις και προτάσεις της οργάνωσης για τη διατήρηση των υγρότοπων!
- Τοπικές, Εθνικές, αλλά και Ευρωπαϊκές Αρχές αναγνώρισαν την ανάγκη επένδυσης στον σχεδιασμό και την υλοποίηση ισχυρών μέτρων προστασίας!

Οι νησιωτικοί υγρότοποι της Ελλάδας δεν είναι πια "αόρατοι"!

Ένας εντυπωσιακά τεράστιος αριθμός πολιτών, επιστημόνων, ακαδημαϊκών, εθελοντών, μαθητών, δασκάλων, καθηγητών, γονέων, τοπικών φορέων, θεσμικών αρχών και ειδικών από άλλες ΜΚΟ, συμμετείχαν ενεργά σε όλες τις εκδηλώσεις μας και ενημερώθηκαν για το θέμα των υγρότοπων με πολυάριθμες δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

- 5.190 πολίτες συμμετείχαν σε δημόσιες εκδηλώσεις, παρουσιάσεις και ομιλίες
- 1.990 πολίτες συμμετείχαν σε συναντήσεις εργασίας και σεμινάρια
- 1.980 πολίτες συμμετείχαν σε δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
- 600 πολίτες συμμετείχαν σε εκδηλώσεις και περιηγήσεις στο πεδίο
- 45 εθελοντές συμμετείχαν σε θερινές εκπαιδευτικές κατασκηνώσεις
- 10.000 μοναδικοί επισκέπτες ανά μήνα, ενημερώνονταν από το ιστολόγιο «Το WWF στο πεδίο»
- 35.000 υποστηρικτές του WWF ενημερώθηκαν από το περιοδικό «Ζωντανός Πλανήτης»
- 23.000 πολίτες ενημερώθηκαν μέσω των φυλλαδίων του προγράμματος
- 7.500 πολίτες ενημερώθηκαν από εκδόσεις και βιβλία του WWF Ελλάς
- 130.000 πολίτες ενημερώθηκαν μέσα από τη σελίδα του WWF Ελλάς στο Facebook
- 800.000 πολίτες υπολογίζεται ότι ενημερώθηκαν από συνεντεύξεις σε τηλεόραση, ραδιόφωνο, περιοδικά, εφημερίδες και το διαδίκτυο

Εκτιμάται ότι πάνω από **1.000.000 Έλληνες Πολίτες**, ενημερώθηκαν σχετικά με τη φιλοσοφία, το όραμα, τους στόχους, τα αποτελέσματα και τα επιτεύγματα της πρωτοβουλίας του WWF Ελλάς. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι όλοι οι αποδέκτες των ενεργειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, είχαν και έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν πρωτογενή στοιχεία σχετικά με αυτά τα μέχρι πρότινος άγνωστα και υποτιμημένα υδάτινα οικοσυστήματα των νησιών.

9 χρόνια έρευνας, απογραφής, τεκμηρίωσης & πολιτικής για τους υγρότοπους!

Το WWF Ελλάς, επένδυσε 9 χρόνια σκληρής δουλειάς στο πεδίο και σε δράσεις απογραφής, καταγραφής, τεκμηρίωσης και πολιτικής διαβούλευσης με τις αρχές, προσπαθώντας να αποκαταστήσει την εικόνα των «ανώνυμων» και υποτιμημένων νησιωτικών υγρότοπων, θέτοντας τις βάσεις για την προστασία τους. Σήμερα μεγάλος αριθμός των υγρότοπων βρίσκεται υπό καθεστώς αυστηρής θεσμικής προστασίας, σαν αποτέλεσμα των αντίξωων συνθηκών που περάσαμε στο πεδίο, των ατελείωτων ημερών στο γραφείο ανάμεσα σε βάσεις δεδομένων και καταγγελίες, των στιγμών συναισθηματικής φόρτισης όταν ερχόμασταν αντιμέτωποι με περιπτώσεις καταστροφής και φυσικά των δύσκολων ωρών που αντιμετωπίσαμε στις πολιτικές διαβουλεύσεις με τους επίσημους θεσμικούς φορείς.

1. 805 φυσικοί και τεχνητοί υγρότοποι μεγαλύτεροι από 1 στρέμμα εντοπίστηκαν και καταγράφηκαν σε 75 ελληνικά νησιά. Το WWF Ελλάς πραγματοποίησε επί τόπου επισκέψεις σε 760 από αυτούς.
2. Από τους 805 φυσικούς και τεχνητούς υγρότοπους, οι 565 (70%) βρίσκονται πλέον υπό νομικό πλαίσιο προστασίας, ενώ εστιάζοντας στους φυσικούς το ποσοστό ξεπερνάει το 80% (482 από τους 592).
3. Πρωτογενή στοιχεία από την πρώτη φάση του προγράμματος για τα νησιά του Αιγαίου περιέχονται στο βιβλίο του WWF Ελλάς «Απογραφή των υγρότοπων των νησιών του Αιγαίου: Ταυτότητα, οικολογική κατάσταση και απειλές». Στο βιβλίο περιλαμβάνονται στοιχεία για 348 υγρότοπους σε 52 νησιά.
4. Όλα τα πρωτογενή στοιχεία και δεδομένα των ερευνών του προγράμματος βρίσκονται στη διάθεση του κοινού μέσω της διαδικτυακής πύλης «Υγρότοπιο».
5. Τον Οκτώβριο του 2009, το WWF Ελλάς απευθύνθηκε προς το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. από κοινού με 9 ακόμη περιβαλλοντικές ΜΚΟ, καταθέτοντας το υπόμνημα “Πρόταση για ένα ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα”, προσφέροντας έτσι ουσιαστικές προτάσεις για την κατάρτιση του νόμου για τη βιοποικιλότητα (ν. 3937/2011), που προβλέπει -εκτός των άλλων- την προστασία των νησιωτικών και ηπειρωτικών υγρότοπων.
6. Μετά την ψήφιση του νόμου για τη βιοποικιλότητα το 2009, το WWF Ελλάς παρέιχε δεδομένα και συνεργάστηκε στενά με στελέχη του Υ.Π.Ε.Κ.Α. και του Οργανισμού Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (Ο.Κ.Χ.Ε.), για την προετοιμασία ενός Προεδρικού Διατάγματος για την προστασία των μικρών νησιωτικών υγρότοπων (<80 στρέμματα).
7. Η επιτυχημένη δημόσια διαβούλευση, καταλήγει στη θεσμοθέτηση του Π.Δ. «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν» (ΦΕΚ ΑΑΠ 229/19.06.2012), τον Ιούνιο του 2012 θέτοντας υπό αυστηρό καθεστώς προστασίας 380 φυσικούς υγρότοπους σε 59 νησιά.
8. 74 υγρότοποι σε 6 νησιά χαρακτηρίστηκαν «Περιοχές Ειδικής Προστασίας» στα τοπικά Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧ.Ο.Ο.Α.Π), ενώ το 2009, στο νέο Κ.Α.Ζ. (Καταφυγίο Άγριας Ζωής) της Λέσβου «Αλυκή Καλλονής - Νουτζάρια - Καντρί - Μέσα» (ΦΕΚ Δ/387/16.9.2009) συμπεριλήφθηκαν 5 υγρότοποι.
9. Η Νομική Ομάδα Υποστήριξης Πολιτών του WWF Ελλάς, διαχειρίστηκε περισσότερες από 142 περιπτώσεις υποβάθμισης σε 67 υγρότοπους σε 13 νησιά και η σχετική αλληλογραφία (εισερχόμενη και εξερχόμενη) μέχρι σήμερα αριθμεί 796 επιστολές.

10. Επιβλήθηκαν υψηλά πρόστιμα για περιπτώσεις υποβάθμισης και ανθρώπινης παρέμβασης, με 5 υποθέσεις (4 στην Κρήτη και 1 στην Εύβοια) να έχουν πάρει τη δικαστική οδό.
11. Κατατέθηκε τεκμηριωμένη καταγγελία από 4 ΜΚΟ (Φίλοι της Πράσινης Λέσβου, Ναυτίλος εν δράσει, WWF Ελλάς και Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία) στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σχετικά με τις διαρκείς υποβαθμιστικές ενέργειες σε υγρότοπους εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000 της Λέσβου (υγρότοποι κόλπων Καλλονής και Γέρας).
12. Κατατέθηκαν 10 αναφορές με συγκεκριμένες προτάσεις μέτρων προστασίας υγρότοπων, σε σχετικούς φορείς. Κάποιες οδήγησαν στην υλοποίηση δράσεων διατήρησης από τους Δήμους, ενώ κάποιες άλλες υιοθετήθηκαν πλήρως από τις Αρχές.
13. Το 2007 κατατέθηκε η επιστολή «Γνωρίζετε ότι ...οι υγρότοποι των νησιών είναι τα πλέον απειλούμενα οικοσυστήματα στο Αιγαίο;» στους εκπροσώπους της Ελληνικής Βουλής και των Ελλήνων Ευρωβουλευτών.
14. Το 2010 κατατέθηκε το υπόμνημα «Η Κατάσταση των Νησιωτικών Υγρότοπων της Ελλάδας» στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος της Ελληνικής Βουλής.
15. Αποτέλεσμα των άμεσων αντανακλαστικών μας σε περιπτώσεις υποβάθμισης υγρότοπων ήταν οι 19 σχετικές ερωτήσεις Βουλευτών του Ελληνικού και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς τους αρμόδιους Υπουργούς και Επίτροπους.
16. Στο πλαίσιο του 11^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για τη Ζωογεωγραφία, την Οικολογία και την Εξέλιξη της Ελλάδας και των Όμορων Περιοχών, οι σύνεδροι εξέδωσαν ψήφισμα με τίτλο «Να σταματήσει η υποβάθμιση των νησιωτικών υγρότοπων της Ελλάδας», απευθυνόμενοι προς όλους τους σχετικούς φορείς, συμπεριλαμβανομένων της Ελληνικής Κυβέρνησης, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των Περιφερειών, των ΟΤΑ πρώτου και δεύτερου βαθμού. Το τρισέλιδο ψήφισμα κοινοποιήθηκε αρμοδίως από την Οργανωτική Επιτροπή τον Νοέμβριο του 2009.
17. Στις εκλογές του Νοεμβρίου 2010, στάλθηκε σε 200 υποψήφιους Δημάρχους, ενημερωτική επιστολή σχετικά με την κατάσταση των υγρότοπων των Δήμων τους, πιέζοντας να αναλάβουν δράσεις για την προστασία τους σε περίπτωση εκλογής τους.
18. Υλοποιήθηκαν δυναμικές πρωτοβουλίες για την προστασία συγκεκριμένων υγρότοπων, όπως στον Αλμυρό Αγίου Νικολάου και στο Έλος Ποταμού Μαλίων στην Κρήτη. Μεγάλη σημειακή νίκη υπήρξε η περίπτωση του υγρότοπου Μορώνη στην Κρήτη, όπου απομακρύνθηκαν 12.000 κ.μ. μπάζων σε μια προσπάθεια να αποδωθούν 40 στρέμματα μπαζωμένων εκτάσεων στον υγρότοπο.

Οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους!

115 αναφορές, άρθρα, βιβλία, έντυπα, χάρτες

- 7 ετήσιες αναφορές
- 8 αναφορές προόδου για το δίκτυο εθελοντών
- 7 τεχνικές/επιστημονικές αναφορές
- 19 ενημερωτικά έντυπα
- 6 εσωτερικές αναφορές
- 3 τεχνικά έγγραφα
- 3 επιστημονικά άρθρα
- 2 βιβλία
- 60 χάρτες

17 ενημερωτικές & εκπαιδευτικές δράσεις στο πεδίο

- 14 ενημερωτικές-εκπαιδευτικές εκδηλώσεις & περιηγήσεις στο πεδίο
- 3 καλοκαιρινές κατασκηνώσεις εκπαίδευσης εθελοντών

26 συναντήσεις εργασίας & δημόσιες εκδηλώσεις

- 11 συναντήσεις εργασίας
- 15 δημόσιες εκδηλώσεις

156 παρουσιάσεις

- 30 παρουσιάσεις σε επιστημονικές συναντήσεις εργασίας και συνέδρια
- 17 παρουσιάσεις σε συναντήσεις εργασίας
- 77 παρουσιάσεις σε δημόσιες εκδηλώσεις και σεμινάρια
- 32 παρουσιάσεις σε εκδηλώσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Πάνω από 500 επικοινωνιακές & ενημερωτικές δράσεις

- 43 δελτία τύπου
- 79 άρθρα στο ιστολόγιο της οργάνωσης
- 18 άρθρα σε έντυπα
- περισσότερες από 300 τηλεοπτικές συνεντεύξεις, ραδιοφωνικές συνεντεύξεις, συνεντεύξεις στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ 2004-2013

ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ 1.313.000 €

26%

ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΣΟΔΩΝ WWF
(ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ, ΠΩΛΗΣΕΙΣ, ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΗΜΑΤΟΣ Κ.Α.)
341.000 €

59%

ΙΔΡΥΜΑ ΜΑΥΑ
776.000 €

11%

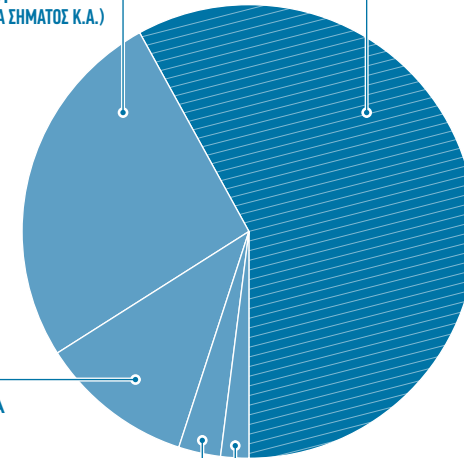
ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ COCA COLA
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
145.000 €

3%

ΔΗΜΟΙ (ΩΡΩΠΟΣ, ΜΑΛΙΑ, ΠΑΡΟΣ)
36.000 €

1%

CANON S.A.
15.000 €

Έρευνα, απογραφή, χαρτογράφηση, επιστημονική τεκμηρίωση και διάχυση αποτελεσμάτων. Δράσεις πολιτικής για την θεσμοθέτηση της προστασίας των νησιωτικών υγρότοπων

ΙΔΡΥΜΑ ΜΑΥΑ:	745.000 €
ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ WWF: (ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ, ΠΩΛΗΣΕΙΣ, ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΗΜΑΤΟΣ Κ.Α.)	289.000 €
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ:	1.034.000 €

Κινητοποίηση πολιτών: Δίκτυο εθελοντών νησιωτικών υγρότοπων και περιβαλλοντική εκπαίδευση

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ COCA COLA ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:	145.000 €
ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ WWF: (ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ, ΠΩΛΗΣΕΙΣ, ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΗΜΑΤΟΣ Κ.Α.)	52.000 €
ΙΔΡΥΜΑ ΜΑΥΑ:	31.000 €
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ:	228.000 €

Τοπικές δράσεις με στόχο την ευαισθητοποίηση, την χαρτογράφηση των απειλών, και τη διαμόρφωση προτάσεων διαχείρισης για συγκεκριμένους υγρότοπους

ΔΗΜΟΙ (ΩΡΩΠΟΣ-ΜΑΛΙΑ-ΠΑΡΟΣ):	36.000 €
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ:	36.000 €

Κατασκευή διαδικτυακού τόπου "Υγροτόπιου"
www.oikoskopio.gr/ygrotopio

CANON S.A.:	15.000 €
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ:	15.000 €

ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΟΥ Ο ΛΑΚΚΟΣ, ΚΡΗΤΗ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ομάδα που υπέγραψε την επιτυχία του προγράμματος

"Αγκαλιάζουμε" τις συνέργιες και δεν ενεργούμε απομονωμένα. Λειτουργούμε πέρα από σύνορα, διαφορετικούς πολιτισμούς και κουλτούρες με στόχο τη δημιουργία συνεργασιών μεταξύ πολιτών, τοπικών κοινωνιών, ΜΚΟ, επιχειρήσεων και κυβερνήσεων. Η δημιουργία μιας δυναμικής και καλά οργανωμένης ομάδας, οδήγησε στην επιτυχία του προγράμματος για τους Νησιωτικούς Υγρότοπους της Ελλάδας.

Ακόμα κι αν από τα πρώτα βήματά του το πρόγραμμα φάνταζε ένα αντικειμενικά δύσκολο εγχείρημα, **εθελοντές, επιστήμονες, ιδρύματα, ΜΚΟ, τοπικές κοινωνίες, ενεργοί πολίτες, δάσκαλοι, μαθητές και ιδιωτικοί φορείς** μας ενθάρρυναν να συνεχίσουμε μέχρι το τέλος, αφού και οι ίδιοι αισθάνθηκαν την υποχρέωση να συμμετέχουν ενεργά στην προστασία του μοναδικού αυτού φυσικού οικοσυστήματος. Σε συνδυασμό με τον ενθουσιασμό και τη δέσμευση των στελεχών του WWF Ελλάς, η επιτυχία αυτής της πρωτοβουλίας ήταν ήδη εξασφαλισμένη. Το «Ευχαριστώ» είναι το λιγότερο που μπορούμε να τους εκφράσουμε από την πλευρά μας!

Μια ποικιλόμορφη, αλλά ισχυρά δεμένη και συντονισμένη ομάδα!

WWF Ελλάς

www.wwf.gr

Το WWF Ελλάς, το ανεξάρτητο Ελληνικό τμήμα του παγκόσμιου δικτύου του WWF, ιδρύθηκε το 1994. Διατηρεί στο ακέραιο την αυτοδιοίκησή του και τη δυνατότητα να διαμορφώνει τις δικές του προτεραιότητες. Ταυτόχρονα «συμπορεύεται» με το δίκτυο όσον αφορά στους παγκόσμιους στόχους και στις αρχές λειτουργίας του. Αποστολή του; Ένα μέλλον όπου άνθρωπος και φύση συνυπάρχουν αρμονικά. Η δράση του είναι πολυδιάστατη και διαμορφώνεται βάσει δύο στόχων: α) Προστασία της βιοποικιλότητας και β) Μείωση του ανθρώπινου αποτυλώματος. Από την ίδρυσή του μέχρι και σήμερα έχει υλοποιήσει πάνω από 70 προγράμματα για τη διατήρηση και προστασία της φυσικής μας κληρονομιάς, ενώ έχει συμμετάσχει σε πολιτικές διαβουλεύσεις προωθώντας θεσμικές λύσεις και νομοθετήματα, εμπνέοντας ταυτόχρονα τους Έλληνες πολίτες να αναλάβουν ενεργό δράση μέσω εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Ίδρυμα MAVA

en.mava-foundation.org

Το Ίδρυμα MAVA ιδρύθηκε το 1994 στην Ελβετία. Αποστολή του είναι η συμμετοχή και διαμόρφωση ισχυρών συμμαχιών για την προστασία της βιοποικιλότητας για τις επόμενες γενιές. Το Ίδρυμα υποστηρίζει προγράμματα στις Άλπεις, τη Δεκάνη της Μεσογείου και την Παράκτια Δυτική Αφρική. Επιπλέον, διατηρεί επαρκή ευελιξία συμμετέχοντας σε άλλα προγράμματα εκτός των περιοχών αυτών. Φιλοσοφία του η συνεργασία με οργανώσεις που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της προστασίας της φύσης και δεσμεύονται δίνοντας καθημερινό αγώνα για το βιώσιμο μέλλον των πολιτών και την αρμονική συνύπαρξή τους με το οικοσύστημα. Αποδεικνύοντας για μια ακόμη φορά την πίστη του στην ικανότητα του WWF Ελλάς, υποστήριξε την πρωτοβουλία της οργάνωσης συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στα σημαντικά αποτελέσματα του προγράμματος.

ΑΛΜΥΡΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, ΚΡΗΤΗ
© Andrea Bonetti | WWF Ελλάς

The Coca-Cola System in Greece

en.coca-colahellenic.gr

Το Σύστημα της Coca-Cola στην Ελλάδα, (Coca-Cola Hellas & Coca-Cola Τρία Έφιλον) στο πλαίσιο της δέσμευσής του για υπεύθυνη διαχείριση των φυσικών πόρων και των πρώτων υλών για τη διασφάλιση μίας βιώσιμης ανάπτυξης, ξεκίνησε το 2006 το πρόγραμμα «Αποστολή Νερό». Το 2011, το περιβαλλοντικό πρόγραμμα «Αποστολή Νερό» και το WWF Ελλάς, ξεκίνησαν μια συνεργασία για την υλοποίηση του προγράμματος «Δίκτυο Εθελοντών για την Παρακολούθηση των Υγροτόπων της Κρήτης» μέσω του οποίου αναπτύχθηκε ένα πολύ δυναμικό δίκτυο εθελοντών και ενεργών πολιτών που συνέβαλε στην προστασία των υγροτόπων του νησιού και τη διαρκή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών για τη σπουδαιότητά τους. Στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος υλοποιήθηκε και η ευαισθητοποίηση της σχολικής κοινότητας μέσα από τον μαθητικό διαγωνισμό «Υγρότοποι: μια ιστορία για το νησί μου». Το ίδιο πρόγραμμα πραγματοποιείται με την ίδια επιτυχία από το 2013 στην Πάρο και τη Λέσβο.

Canon S.A.

www.canon-europe.com

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί βασικό πυλώνα στις δράσεις της Canon, η οποία στοχεύει στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματός της και στην υποστήριξη των τοπικών κοινωνιών μέσω της ανάπτυξης συνεργασιών με ειδικούς φορείς και περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Στα πλαίσια του προγράμματος της Κοινωνικής Υπευθυνότητάς της, η Canon S. A. υποστήριξε τον σχεδιασμό και τη λειτουργία της διαδικτυακής πύλης «Υγροτόπιο» με στόχο την ενημέρωση και τη διάχυση της περιβαλλοντικής πληροφορίας για τους νησιωτικούς υγρότοπους της Ελλάδας.

Βασική ερευνητική ομάδα προγράμματος

Νίκος Γεωργιάδης, Θάνος Γιαννακάκης, Γιώργος Κατσαδωράκης, Μαρία Νοΐδου, Καλούστ Παραγκαμιάν.

Μέλη ερευνητικής ομάδας

Φωτεινή Βρεττού, Λευτέρης Κακαλής, Αφροδίτη Καρδαμάκη, Νίκος Παναγιώτου, Δημήτρης Πουρσανίδης, Ηλίας Τζιρίτης.

Ομάδα πολιτικής

Θεοδότα Νάντσου, Γιώργος Χασιώτης, Ιόλη Χριστοπούλου.

Ομάδα δράσεων εκπαίδευσης, ενημέρωσης & ευαισθητοποίησης

Γιώργος Βελλίδης, Μάριος Βόντας, Ιάσωνας Κάντας, Βασίλης Κοκκινίδης, Σοφία Κουκουλάκη, Νάνσυ Κουταβά, Τζένη Λαζάρου, Μαρίτα Παντέρη, Ελένη Σβορώνου, Μαρίνα Συμβουλίδου.

Διοίκηση και διαχείριση προγράμματος

Δημήτρης Καραβέλλας, Κωνσταντίνος Λιαρικός, Νατάσα Μαραγκού, Παντελής Σαρρής.

Ενεργοί πολίτες & φορείς

Broggi Mario, Bertrand Baijot, Bonetti Andrea, Corsini-Φωκά Μαριολίνα, Jordan Nickolas, Scharlau Astrid, Αγγελάκης Νίκος, Αδαμαντοπούλου Στέλλα, Αθανασιάδης Αντρέας, Αναγνωστοπούλου Κατερίνα, Αναστασιάκη Κατερίνα, Αρβανίτης Βύρων, Αρχιπέλαγος Αιγαίου, Αυγέρος Γιώργος, Βίττης Νίκος, Βολίκας Γιάννης, Βούρος Παναγιώτης, Γεωργαρά Αντωνία, Γιακουμής Χρήστος, Γιαννίρης Ηλίας, Γκότση Γλυκερία, Δασκαλάκης Παύλος, Δενδρινός Παναγιώτης, Δημαλέξης Τάσος, Δημητρίου Εύα, Δη-

ΕΛΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ ΜΑΛΙΩΝ, ΚΡΗΤΗ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

μητρόπουλος Γεώργιος, Δημάκη Χρυσή, Δήμος Γαζίου, Δήμος Σούδας, Δήμος Χερσονήσου, Διακογιάννης Γιάννης, Δράκου Καίτη, Δρετάκης Μιχάλης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία (Ε.Ο.Ε.), Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων (Ε.Κ.Β.Υ.), Εταιρία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας (ΜΟm), Ζαριφοπούλου Φωτεινή, Ζόγκαρης Σταμάτης, Ηλιόπουλος Γιώργος, Ιωαννίδη Βασιλεία, Ιωαννίδης Γιάννης, ΚΕΘΕΑ ΑΡΙΑΔΝΗ, Καγιαμπάκη Άννα, Καζόγλου Γιάννης, Κακαλής Λευτέρης, Καλυβιαννάκη Κατερίνα, Κανιαδάκη Μελένια, Καραδάκη Όλγα, Καρδακάρη Νίκη, Καρτσάκη Τζένη, Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ανωγείων, Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αρχανών, Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Βάμου, Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ιεράπετρας, Κέρν Έμιλυ, Κοκκινίδης Βασίλης, Κοντόπουλος Γιάννης, Κότσυφα Αγάπη, Κρητικός Νίκος, Κριτσωτάκης Μαρίνος, Λατσούδης Παναγιώτης, Λοϊζίδου Ξένια, Λυμπεράκης Πέτρος, Μανδηλαράς Νίκος, Μαραγκού Παναγιώτα, Μαργαρίτης Μανώλης, Μαρίνος Γιάννης, Μαρκιανός Γιάννης, Μαυρομάτη Ελευθερία, Μεντζελόπουλος Κωνσταντίνος, Μερτζανίδου Δέσποινα, Μήλιου Αναστασία, Μητρογιάννης Σπύρος, Μιχαλιάδης Μιχάλης, Μοσχούς Σταμάτης, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, Μπαξεβάνη Πόπη, Μπίρη Κωνσταντίνα, Μυλωνάκης Ευστράτιος, Νανοπούλου Ήβη, Νεαμονητός Γιώργος, Ντασιοπούλου Γλυκερία, Οικολογική Κίνηση Μιραμβέλλου, Ομάδα Ενεργών Πολιτών Μαλίων “Sarpidonistas”, Όμιλος Προστασίας Περιβάλλοντος και Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς Λήμιου «Ανεμόεσσα», Παναγιώτου Νίκος, Πανταζής Αλέξανδρος, Παξιμάδης Γιώργος, Παπαδομανολάκης Μάνος, Παπακωνσταντίνου Κώστας, Παπανδρόπουλος Δημήτρης, Παπανικολάου Φίλιππος, Παραγκαμιάν Σάββας, Πασχαλίδης Γιώργος, Πεδιαδίτη Κάλια, Περάκης Βαγγέλης, Περγαντής Φώτης, Περιβαλλοντικός σύλλογος «Ναυτίλος εν δράσει», Περράκης Γιάννης, Πετκίδη Κατερίνα, Πολιτιστικός Σύλλογος Πάρου «Αρχιλοχος», Πολυκρέτη Νικολέτα, Πορτόλου Δανάη, Ποσάντζης Γιάννης, Πουλιού Νίκος, Προμπονάς Νίκος, Ρουκουνάκης Μανώλης, Σαρπάκη Ανάγια, Σινάνης Άγγελος, Σπινθάκης Βαγγέλης, Σταμούλη Βάσω, Σταμούλης Θόδωρος, Σταμούλης Τάσος, Στεργιάννης Κώστας, Στεργίου Κώστας, Στεργιώτη Βάλια, Στεργιώτη Κούλα, Στεργιώτης Βαγγέλης, Σφακιανάκη Βάνα, Σωκιάλιδης Δημήτρης, Τζηρίτης Ηλίας, Τμήμα Κρήτης Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας, Τούντα Ελένη, Τσαγκλής Βαγγέλης, Τσαντάκης Μανώλης, Τσιακίρης Ρήγας, Τσιμπίδης Θεοδωρής, Τσουγκράκης Γιάννης, Φίλοι της Πράσινης Λέσβου, Φουρναράκη Χριστίνα, Φυτώκα Ελένη, Χατζηγιακουμής Βασίλης, Χλίμπος Παναγιώτης, Χρονάκης Γιώργος.

300 με 400
εκατομμύρια
άνθρωποι σε
όλη τη γη, ζουν
κοντά σε υγρότοπους
και εξαρτώνται
άμεσα από αυτούς.
Αναμφισβήτητα,
δεν υπάρχει κανένα
περιθώριο συνέχισης
της υποβάθμισης και
της εξαφάνισής
τους.

WWF International

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Εξασφαλίζοντας το μέλλον των νησιωτικών υγρότοπων

Το πρόγραμμα «Προστασία των Νησιωτικών Υγρότοπων της Ελλάδας», αποδείχτηκε ένα από τα πιο ολοκληρωμένα ερευνητικά προγράμματα του WWF Ελλάς. Μέσω της πραγμάτωσης των στόχων που τέθηκαν από την αρχή του, καταφέραμε να επιβεβαιώσουμε σε εθνικό και διεθνές επίπεδο το αυτονόητο! Ότι οι ελληνικοί νησιωτικοί υγρότοποι αποτελούν περιοχές υψηλής βιοποικιλότητας και είναι κατά συνέπεια πολύτιμοι και αναντικατάστατοι χώροι σπουδαίας σημασίας για το εθνικό φυσικό κεφάλαιο. Όλες οι μελλοντικές μας δράσεις θα συμβάλλουν καταλυτικά στο Παγκόσμιο Όραμα του WWF για την προστασία της φύσης:

"Η διατήρηση και προστασία της ακεραιότητας των οικολογικά σημαντικότερων περιοχών του πλανήτη, εξασφαλίζοντας ένα ασφαλέστερο και βιωσιμότερο μέλλον για όλους"
Παγκόσμιο Όραμα του Διεθνούς WWF για το 2050

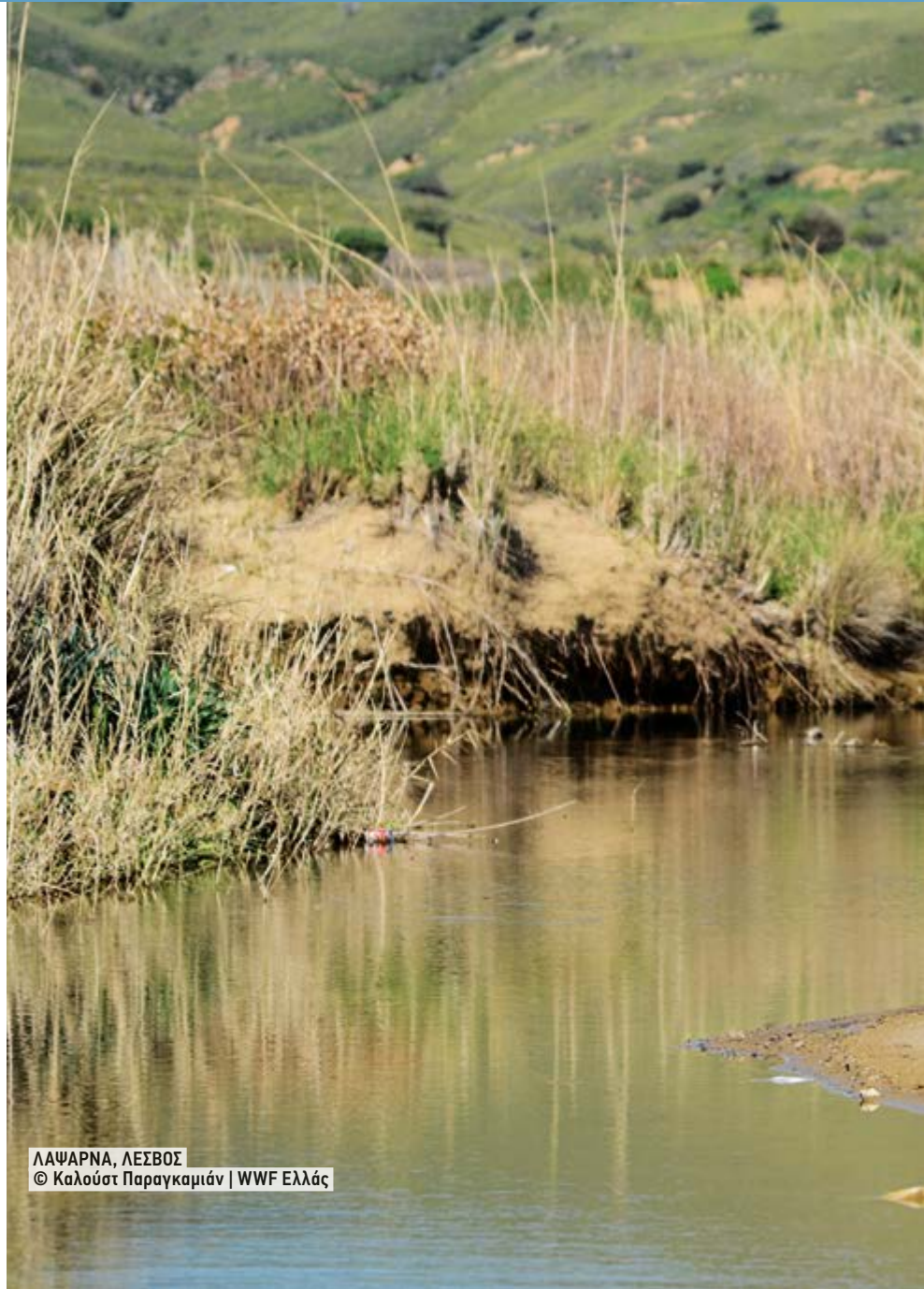
Ευθύνη μας είναι να συνεχίσουμε την προσπάθεια που ξεκινήσαμε και για να το εξασφαλίσουμε αυτό, ενσωματώσαμε τις βασικές αρχές του προγράμματος στο πενταετές Στρατηγικό Σχέδιο της οργάνωσης (2013-2017), προσθέτοντας τις παρακάτω κατευθύνσεις για το μέλλον των νησιωτικών υγρότοπων.

Παρακολούθηση και επίβλεψη της εφαρμογής του Προεδρικού Διατάγματος

Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος «Προστασία των Νησιωτικών Υγρότοπων της Ελλάδας» έχει ξεκινήσει ένα μικρότερο, αλλά καθοριστικής σημασίας πρόγραμμα. Στόχος; Η διασφάλιση της εφαρμογής του Π.Δ. που θεσμοθετήθηκε τον Ιούνιο του 2012. Ο κίνδυνος αποδυνάμωσής του μας οδηγεί στο να πάρουμε μέτρα για τη στενή παρακολούθησή του. Η συνέχιση του Δικτύου Εθελοντών και Ενεργών Πολιτών στην Κρήτη, τη Λέσβο και την Πάρο, θα παίζει καταλυτικό ρόλο στην ενίσχυση της δυναμικής μας παρουσίας σε αυτές τις περιοχές. Περαιτέρω ενέργειες προβλέπουν δράσεις πολιτικής παρέμβασης μέσω συναντήσεων εργασίας με θεσμικούς φορείς και αρχές για την πρόληψη και αποτροπή της υποβάθμισης των υγρότοπων.

Ενίσχυση του καθεστώτος προστασίας σε τοπική κλίμακα και προώθηση της διατήρησης των υγρότοπων μεγαλύτερων των 80 στρεμμάτων

Μέχρι σήμερα 74 υγρότοποι σε 6 νησιά έχουν χαρακτηριστεί «Περιοχές Ειδικής Προστασίας» στα τοπικά Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧ.Ο.Ο.Α.Π). Θα συνεχίσουμε να στέλνουμε τα δεδομένα που συλλέξαμε κατά τη διάρκεια της απογραφής, πιέζοντας για την ένταξη των υγρότοπων που ακόμα δε συμπεριλαμβάνονται στα υπό διαμόρφωση Σχέδια Χωρικής Οργάνωσης. Στο ίδιο πλαίσιο, ο Ελληνικός Νόμος για τη Βιοποικιλότητα ορίζει ότι θα πρέπει να δημιουργηθεί από τις αρμόδιες αρχές, ένας ειδικός κατάλογος με τους υγρότοπους που είναι μεγαλύτεροι των 80 στρεμμάτων, προκειμένου να προστατευτούν. Το WWF Ελλάς θα προχωρήσει στη σύνταξη ειδικής αναφοράς, με όλα τα στοιχεία που διαθέτει έτσι ώστε να συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση του καταλόγου, πιέζοντας για τη θεσμοθέτηση της προστασίας και της ορθολογικής διαχείρισής τους.

Αποκατάσταση και διαχείριση υγρότοπων

Η υποδειγματική και ενυπόστατη αποκατάσταση των υγρότοπων, αποτέλεσε για εμάς από την αρχή του προγράμματος, μια από τις δυσκολότερες προκλήσεις. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια ώστε να ολοκληρώσουμε τις ενέργειες αποκατάστασης των περιοχών Μάλια και Μορώνη στην Κρήτη που ακόμα εκκρεμούν.

Διάχυση των επιτευγμάτων του προγράμματος, προώθηση των αποτελεσμάτων και υιοθέτηση ανάλογων δράσεων εκτός των Ελληνικών συνόρων (Μεσόγειος και Βαλκάνια)

Η διάχυση της μεθοδολογίας και των αποτελεσμάτων του προγράμματος στη Μεσόγειο και τα Βαλκάνια, είναι στις άμεσες προτεραιότητές μας, προκειμένου να υιοθετηθούν ανάλογες δράσεις. Για να το πετύχουμε, θα προχωρήσουμε σε συνέργιες με άλλα γραφεία του δικτύου WWF αλλά και με άλλες τοπικές οργανώσεις. Ήδη ενώσαμε τις δυνάμεις μας με τη ΜΚΟ “Terra Cyrgia”, η οποία έχει ξεκινήσει την υλοποίηση της καταγραφής των υγρότοπων της Κύπρου, αξιοποιώντας τα στοιχεία και την εμπειρία μας. Δεδομένα επίσης στάλθηκαν στη ΜΚΟ “Conservatoire d’espaces naturels Corse” προκειμένου να γίνει απογραφή υγρότοπων σε 2 λεκάνες απορροής στην Κορσική. Μέσα στους στόχους μας είναι και η αναγνώριση της σημασίας των υγρότοπων των νησιών της Μεσογείου με σχετικό ψήφισμα από την επόμενη σύνοδο Ramsar που θα πραγματοποιηθεί στην Ουρουγουάη το 2015.

ΣΥΜΒΑΣΗ RAMSAR

Διεθνής συμφωνία που υπογράφηκε στην πόλη Ραμσάρ του Ιράν το 1971, γνωστή αλλιώς και ως «Συμφωνία επί των Διεθνούς ενδιαφέροντος Υγρότοπων». Αποτελεί τη μόνη σύμβαση παγκοσμίως που ασχολείται αποκλειστικά με τα οικοσυστήματα των υγρότοπων. Στην Ελλάδα τέθηκε σε ισχύ με το Ν.Δ. 191/1974.

Επέκταση δράσεων για τη διατήρηση των εσωτερικών υδάτων

Η επέκταση του προγράμματος προστασίας των νησιωτικών υγρότοπων αποτελεί για το WWF Ελλάς δέσμευση! Έχουμε ήδη ξεκινήσει τον σχεδιασμό συστηματικών δράσεων προκειμένου να συμπεριλάβουμε στη στρατηγική μας τα οικοσυστήματα των εσωτερικών υδάτων (μικρής έκτασης ποτάμια και ρυάκια, ηπειρωτικοί υγρότοποι, παραποτάμια δάση). Λαμβάνουμε σοβαρά υπόψη την οικολογική τους αξία και η προστασία τους αποτελεί για το WWF προτεραιότητα στις μελλοντικές ενέργειες διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος της Ελλάδας.

Κατανόουμε ότι ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται ο καθένας μας ένα βιώσιμο και ποιοτικότερο μέλλον συνδέεται άμεσα από τη θέλησή μας να αλλάξουμε πρώτοι εμείς τη συμπεριφορά μας. Το WWF Ελλάς δεσμεύεται να εμπνεύσει τους Έλληνες πολίτες ώστε να οραματιστούν ένα καλύτερο μέλλον για τους νησιωτικούς υγρότοπους της χώρας, κινητοποιώντας τους με τους κατάλληλους τρόπους ώστε να υιοθετήσουν υπεύθυνες συμπεριφορές στο παρόν!

ΧΙΟΝΑ, ΚΡΗΤΗ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

ΕΠΟΧΙΚΟ ΛΙΜΝΙΟ ΚΟΥΡΟΥΝΩΝ, ΚΡΗΤΗ
© Θάνος Γιαννακάκης | WWF Ελλάς

ΕΚΒΟΛΗ ΡΥΑΚΑ ΚΟΜΙΤΟΥ-ΜΥΤΗ, ΕΥΒΟΙΑ
© Καλούστ Παραγκαμινάν | WWF Ελλάς

Οι υγρότοποι προστατεύουν μια τεράστια ποικιλία της άγριας ζωής, αποτρέποντας την εξαφάνισή της αλλά και εκατομμύρια πολίτες παγκοσμίως από τις καταστροφικές συνέπειες των πλημμύρων. Με άλλα λόγια; Επιδρούν καταλυτικά στην ισορροπία και τη βιωσιμότητα του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και των ανθρώπων που φιλοξενούνται σε αυτό.

WWF International

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Ανακαλύπτοντας την αξία των νησιωτικών υγρότοπων

«Οι υγρότοποι είναι μοναδικοί ενδείκτες της επάρκειας και της κατάστασης του νερού στα νησιά. Είναι τα μόνα συστήματα των οποίων απλώς και μόνο η ύπαρξη και η καλή οικολογική κατάσταση σημαίνουν ότι η διαχείριση των υδατικών πόρων των νησιών είναι ορθή και συνεπώς αποτελούν απόδειξη της βιώσιμης ανάπτυξης των νησιών. Αποτελούν ένα μοναδικό περιουσιακό στοιχείο για τη βιώσιμη ανάπτυξη των νησιών».

**Γιώργος Βλάχος,
Πρόεδρος ΔΣ, WWF Ελλάς**

«Αν και ο αγώνας για την προστασία αυτών των χαρακτηριστικών και εξαιρετικά εύλωτων οικοσυστημάτων των ελληνικών νησιών δεν τελειώνει εδώ, σίγουρα η υπογραφή του Προεδρικού Διατάγματος μας γεμίζει με αισιοδοξία. Η μεγάλη πρόκληση είναι βέβαια η υλοποίησή του και το WWF Ελλάς θα είναι επίμονα παρόν για να διασφαλιστεί η εφαρμογή του, τόσο με το ιδιαίτερα ικανό και αποτελεσματικό δίκτυο παρακολούθησης των μικρών υγροτόπων, όσο και μέσα από τη δουλειά της νομικής ομάδας της οργάνωσης που καθημερινά αντιμετωπίζει περιβαλλοντικές απειλές σε ολόκληρη την Ελλάδα».

**Δημήτρης Καραβέλλας,
Γενικός Διευθυντής, WWF Ελλάς**

«Μετά από 9 χρόνια, με ξενύχτια, δεκάδες συναντήσεις, χιλιάδες χιλιόμετρα στα ελληνικά νησιά, πιέσεις και απειλές, πετύχαμε πολλές και σημαντικές νίκες. Η θεσμική προστασία 380 φυσικών υγρότοπων, η κινητοποίηση των πολιτών και η διάχυση της γνώσης στην ελληνική κοινωνία είναι μερικές μόνο από αυτές. Οι επόμενες προκλήσεις είναι δύσκολες αλλά εμείς θα είμαστε εδώ για να συνεχίσουμε την προσπάθεια».

**Θεοδότα Νάντσου,
Επικεφαλής Περιβαλλοντικής Πολιτικής, WWF Ελλάς**

«Η Λέσβος, σύμφωνα με το πρόγραμμα καταγραφής των νησιωτικών υγρότοπων του WWF Ελλάς, διαθέτει 85 υγροτοπικές περιοχές, οι οποίες υποβαθμίζονται συστηματικά. Χρησιμοποιώντας τα ερευνητικά δεδομένα του πολυετούς προγράμματος, την εμπειρία του Δικτύου Παρακολούθησης των Υγρότοπων της Κρήτης, το νομικό πλαίσιο, αλλά και τη δύναμη που έχει η τοπική κοινωνία για να προστατεύσει τους υγρότοπους των νησιών της, οι ενεργοί πολίτες και οι φορείς της Λέσβου έδειξαν άμεσο ενδιαφέρον να συμμετάσχουν στο Δίκτυο Παρακολούθησης των Υγρότοπων της Λέσβου, προστατεύοντας τον τόπο τους και συμβάλλοντας στη βιωσιμότητα του προγράμματος προστασίας των νησιωτικών υγρότοπων της Ελλάδας».

**Θάνος Γιαννακάκης,
Συντονιστής Προγράμματος
Νησιωτικών Υγρότοπων, WWF Ελλάς**

«Η ανθρώπινη παρέμβαση караδοκεί παντού και είναι ο βασικός λόγος που κινδυνεύουν οι υγρότοποι. Γεγονός είναι όμως πως τα τελευταία χρόνια η κατάσταση βελτιώνεται. Σε όλο και περισσότερα νησιά δημιουργούνται κινήσεις πολιτών που καταλαβαίνουν την αξία της προστασίας του περιβάλλοντος. Μια μεγάλη σημειακή νίκη υπήρξε και η περίπτωση του υγρότοπου Μορώνη στην Κρήτη, όπου απομακρύνθηκαν 12.000 κ.μ. μπάζων και ξεκίνησε από τον Δήμο Σούδας μια σοβαρή προσπάθεια αποκατάστασης. Η Νομική Ομάδα Υποστήριξης Πολιτών διαχειρίστηκε περισσότερες από 70 περιπτώσεις υποβάθμισης υγρότοπων, ενώ το δίκτυο εθελοντών που δημιουργήθηκε, συνεισέφερε ενεργά στις προσπάθειες προστασίας».

**Καλούστ Παραγκαμιάν,
Επιστημονικά Υπεύθυνος Προγράμματος
Νησιωτικών Υγρότοπων, WWF Ελλάς**

«Μια «επιτακτική ανάγκη» που σου «φτιάχνει τη μέρα» με «χαμόγελο» και «ηθική ικανοποίηση». Μια «προσφορά χωρίς αντάλλαγμα», στο πλαίσιο μιας «ομάδας» που σου επιτρέπει να «μοιράζεσαι», απολαμβάνοντας ένα διαφορετικό «πάρε-δώσε». Δεν θα μπορούσε να υπάρξει πιο δημιουργική περιγραφή της αξίας του εθελοντισμού από αυτή που έδωσαν, οι συμμετέχοντες στο σεμινάριο για τον Εθελοντισμό και το Περιβάλλον που διοργανώθηκε από τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ρεθύμνης. Οι παρευρισκόμενοι έμαθαν για το Δίκτυο Παρακολούθησης των Υγρότοπων της Κρήτης και φεύγοντας, πήραν μαζί τους «ιδέες και σκέψεις για το μέλλον», καθώς και την «αναζωπύρωση της ελπίδας, όρεξη και για άλλα 'πάμε'». Με αυτή την όρεξη και την ελπίδα προχωράμε κι εμείς, επεκτείνοντας το Δίκτυο Παρακολούθησης Υγρότοπων σε Πάρο και Λέσβο».

**Μαρία Νοΐδου,
Συντονίστρια Δικτύου Εθελοντών
Κρήτης, Λέσβου, Πάρου, WWF Ελλάς**

«Η χαρά που βίωσαν τα παιδιά μέσα από τον δημιουργικό διαγωνισμό του WWF Ελλάς «Υγρότοποι, μια ιστορία για το νησί μου» και ο στόχος που έθεσαν από την αρχή να το διασκεδάσουν, να μάθουν για τον πλούτο που τους προσφέρουν οι υγρότοποι του τόπου τους, ερχόμενα σε άμεση επαφή μαζί τους, χωρίς να νοιαστούν για τη διάκριση, είναι ήδη το μεγαλύτερο βραβείο που πήραν σε τέτοιους χαλεπούς καιρούς».

**Αστρινός Τσουτσουδάκης,
Καθηγητής 5^{ου} Γενικού Λυκείου Ηρακλείου**

«Στα έργα των παιδιών που συμμετείχαν στον εκπαιδευτικό διαγωνισμό «Υγρότοποι, μια ιστορία για το νησί μου», αποτυπώνεται με συγκινητικό και ευθύ τρόπο η ελπίδα τους για μία διαφορετική ταυτότητα του τόπου τους. Μια ταυτότητα που θα σέβεται και θα αναδεικνύει τη φυσική μας κληρονομιά και τους υγρότοπους, ως τον πραγματικό μας πλούτο. Η φαντασία, το μεράκι και η καθαρή ματιά των παιδιών ανοίγει και τα μάτια των ενηλίκων που έχουν επιλέξει είτε να αγνοούν είτε - δυστυχώς - να καταστρέφουν αυτό που μας δίνει ζωή».

**Ελένη Σβορώνου,
Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, WWF Ελλάς**

«Οι υγρότοποι δεν αφορούν μόνο στα πουλιά και στα ψάρια. Η ανάδειξη του πλούτου και της οικολογικής σημασίας τους αποτελεί το ισχυρό εργαλείο που θα οδηγήσει στο επόμενο σημαντικό βήμα. Αυτό της αποτελεσματικής και συνεχούς προστασίας τους. Εκεί «κρύβεται» η αληθινή επιτυχία. Οι υγρότοποι είναι περίπλοκα και εύθραυστα οικοσυστήματα που συμβάλλουν στην ευημερία του περιβάλλοντος και των ανθρώπων. Κάθε φορά που καταστρέφονται δεν απειλείται μόνο η βιοποικιλότητα αλλά και η ανθρώπινη ύπαρξη».

Denis Landenbergue,
Υπεύθυνος Εσωτερικών Υδάτων, WWF International

«Οι υγρότοποι παίζουν σημαίνοντα ρόλο στην εύρυθμη λειτουργία της φύσης και αυτό μόνο στην περίπτωση που θα τους διαχειριστούμε με τον απαιτούμενο σεβασμό. Συνεπώς, η σωστή διαχείρισή τους είναι εξίσου κομβική με τις δράσεις διαφύλαξής τους. Λαμβάνοντας υπόψη τη συνεχή πίεση που δέχονται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, οι οποίες οδηγούν στην υποβάθμιση και τελικώς στην καταστροφή τους, η ανάγκη για τη μόνιμη παρακολούθησή τους είναι πιο επιτακτική από ποτέ».

Luc Hoffmann,
Ιδρυτής και Επίτιμος Πρόεδρος Ιδρύματος MAVA

«Μετά την αποστολή συμπληρωματικών στοιχείων που έγινε προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ελπίζουμε ότι θα παρέμβει για την προστασία των υγρότοπων του νησιού μας ώστε να είμαστε σίγουροι ότι η ελληνική κυβέρνηση θα πάρει μέτρα εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις της για την προστασία αυτού του σημαντικού περιβαλλοντικού πόρου. Η ελληνική πολιτεία θα πρέπει να θεσπίσει έναν φορέα παρακολούθησης και προστασίας των υγρότοπων έτσι ώστε να επιβάλλονται ποινές και πρόστιμα στους καταπατητές του περιβάλλοντος. Δε μιλάμε μόνο για την προστασία της άγριας φύσης αλλά για την προστασία του μέλλοντος των παιδιών και των εγγονιών μας».

Καρολίνα Κριστ,
Αντιπρόεδρος, ΜΚΟ «Φίλοι της Πράσινης Λέσβου»

2004-2013

Τόσο διήρκησε το ερευνητικό πρόγραμμα του WWF Ελλάς "Προστασία των Νησιωτικών Υγρότοπων της Ελλάδας"

805

Οι υγρότοποι που απογράφηκαν με επιτόπιες επισκέψεις σε 75 νησιά (592 φυσικοί και 213 τεχνητοί)

380

Οι μικροί υγρότοποι (<80 στρέμματα) που προστατεύτηκαν με Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ ΑΑΠ 229/19.06.2012)

142

Οι περιπτώσεις υποβάθμισης που χειριστήκαμε για 67 υγρότοπους σε 13 νησιά

9.161

Οι πολίτες που ενημερώθηκαν με 156 παρουσιάσεις σε επιστημονικά συνέδρια, δημόσιες εκδηλώσεις, σεμινάρια και εκδηλώσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης